

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

III. Argumenta contra fidei necessitatem proponuntur, & dissoluuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

vel aliunde ptoueniens circa honestatem virtutis, vel turpitudinem vitij, frustra & inutiliter quaeretur an possit ante fidem dari opus bonum in infidelibus, hoc enim esset quaerere, an sine cognitione boni, & honesti possit aliquis habere voluntatem honestam, quod est omnino impossibile. Si ergo quoties homo cognoscit honestum, habet actum fidei supernaturalis, non potest quaeri, an sine fide detur opus honestum; non ergo intelligunt Patres, & Doctores nomine fidei, nisi actum illum, quo credimus propter reuelationem Dei quando dicunt, omne opus meritum debere procedere ex fide. Confirmatur secundo, quia fides de qua Patres & Concilia loquuntur, debet esse libera, & voluntaria, ut supra ex eorum verbis vidimus: illa autem cognitio etiam supernaturalis ex argumentis Philosophicis habita non est libera, sed necessaria, & evidens; ergo illa non est fides, de qua dicitur esse principium & fontem totius meriti, & operis vtilis ad salutem. Restat nunc solvere argumenta, quae contra hanc communem doctrinam opponi possunt.

SECTIO III.

Argumenta contra fidei necessitatem proponuntur, & dissoluntur.

²³ *Solutio*
argumenti
quibus probatur
posse dari meritum
ante fidem
alioquin
ad salutem
remotam
non perveniret
ante fidem
Obiectio 1.

Primo loco afferemus argumenta, quibus probatur posse dari meritum aliquid ad salutem remotam, vel proximum ante fidem; postea vero proponemus ea argumenta, quibus probatur, sufficere fides illa lata, nempe cognitio supernaturalis non fundata in testimonio, & reuelatione Dei. Primo ergo contra necessitatem fidei ad omne meritum opponi solet, quia ante assensum fidei praecedit voluntas credendi, quae quidem est meritoria, imo ipsa est ratio, cur actus fidei sit meritorius, nam tota libertas fidei praecedit in illa voluntate credendi, ac per consequens tota ratio meriti: iam ergo datur aliquid meritum, quod non procedat ex fide; sed praecedat fidem, Respondetur facile, apud Patres voluntatem credendi cum ipsamet fide computari; fides enim completè sumpta includit assensum intellectus, & imperium voluntatis, sine quo fides non esset meritoria, atque adeo cum dicitur, omnia bona merita procedere ex fide, intelligitur semper excepta ipsa fides, & voluntas credendi, quae non potest procedere à se ipsa.

²⁴ *Obiectio 2.*

Sed contra obijci potest secundo de eo, qui antequam convertatur ad fidem, orat Deum, & petit ab eo lumen, & donum fidei: quae quidem oratio non videtur inutilis; alioquin frustra eiusmodi hominibus consulere, quod orarent. Et tamen illa oratio non procedit ex fide, ergo aliqui actus, qui non procedunt ex fide possunt esse meritorij saltem de congruo in ordine ad salutem. Respondetur potest eodem ferè modo, nimirum, orationem, qua aliquis sero, & ardentè petit fidem cum vero desiderio credendi Deo super omnia, iam pertinere aliquo modo ad ipsam fidem, & in ratione doni computari cum dono fidei. Hoc enitè modo loquitur Gregorius Magnus homil. 9. in Ezechielem colum. 2. dicens: *Opera sine fide non adiuuare, nisi fortasse profici de percipienda fiant; sicut Cornelius inquit, ante pro bonis operibus meruit audiri, quam fidelis existeret.* Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuinæ.

steret. Quia ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebant. Nam cui ab Angelo dicitur, orationes tuae & elemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, & mox pro eadem ascensione praecipitur, ut ad Simonem mittat qui & veniens predicare debeat; constat, quia hoc petiit, unde meruit exaudiri. Hæc Gregorius, cuius sententia circa fidem Cornelij, licet fortasse verior non sit; id tamen quod supponit, verum est, scilicet opera facta ante fidem non prodesse nisi quando sunt pro impetranda fide, nam tunc iam videntur pertinere ad ipsam fidem, & integrare, seu inchoare donum fidei. Ratio autem esse potest quia iam tunc oriuntur aliquo modo ex ipso lumine fidei, si enim nullo modo illuminaret ipsa fides, nunquam homo verè desideraret credere Deo super omnia, nec adeo sero, & ex animo quaereret doctrinam diuinam. Non ergo mirum, quod Deus concurrat iam tunc auxilio supernaturali ad illam voluntatem, quae non procedit merè ex lumine rationis naturalis, sed ex lumine fidei subobscuro, & quasi ab aurora fidei, & eius crepusculo, ut quaerat idè lumen clarius, & oret pro illo obtinendo. Quae ratio à fortiori locum habet in voluntate ipsa credendi, quae licet non procedat ex assensu fidei, nec ex reuelatione iam creditæ, oriuntur tamen ex reuelatione Dei sufficienter proposita; quare non mirum, quod ea voluntas non sit naturalis, quia iam secundum affectum extrahit hominē à schola naturæ, constituens illum in schola diuinæ, in qua ipse Deus vult esse magister, & formare characteres aureos, & supernaturales, quibus eius doctrina scribatur in nostra mente. Quae doctrina videtur esse S. Thomæ infra quæst. 83. art. 16. in corpore, quatenus in vniuersum docet, quod Deus exaudit orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem, quia pie & perseveranter petit necessaria ad propriam salutem. Per illa autem verba, ex bono naturæ desiderio procedentem, non intelligit, quod procedat ex solis viribus naturæ, subiungit enim debere esse orationem pie factam, & quidam ad omne opus pium requiritur gratia, & eius auxilium: sed intelligit, quod non procedat à peccatore, ut peccator est. Distinguit enim ibi S. Thomas in peccatore duo, nempe naturam, quam diligit Deus, & culpam, quam odit; & dicit, orationem, quae procedit à peccatore formaliter in quantum peccator est, non exaudiri à Deo; illam verò, quae procedit à natura peccatoris bona exaudiri, non tamen dicit procedere à natura non adiuta viribus gratiæ. Eandem doctrinam magis expresse explicuit Granado in 1. 2. controuers. 8. de gratia tract. 6. disp. 1. sect. 5. num. 39. ubi dicit, quoties homo infidelis orat pro obtinendo lumine fidei etiam in confuso cognitæ, praecedere illustrationes supernaturales, ut dixerat n. 37. & orationem illam exaudiri à Deo.

²⁵ *Obiectio 3.*
Referuntur
quidam ex-
empla eorum,
qui absque
vera fide
operibus im-
petrarunt de
congruo suum
salutem, vel
donum fidei
et.

Tertio obijci possunt exempla aliqua eorum, qui absque vera fide suis operibus impetrarunt de congruo suam salutem, vel donum fidei, vel aliquid aliud ad salutem pertinentem. Alioquin enim frustra Daniel cap. 4. consuluisse Nabuchodonosori Regi infideli, ut elemosynis peccata sua redimeret, & impendentem Dei iram auerteret, si illa elemosynæ ante fidem factæ nihil possent mereri, vel impetrare. Legimus etiam in Martyrologio Romano die 30. Iunii de S. Basilide, qui cum adhuc esset infidelis, & B. Potamianam Virginem, quam ad martyrium cum aliis satellitibus

ducebat, à quorundam peruerforum hominum petulantia defendisset, post triduum ab eadem Potamiana iam gloriosa mirabiliter ad fidem conuersus est, & ad martyrij etiam coronam confortatus in præmium religiosi obsequij, quod ei præstiterat. Item apud Card. Baronium tom. 7. anno Christi 537. legitur ex Sophronio de quadam Virgine nondum Christiana, quæ homini volenti suspendio se interimere, vt creditorum importunitatem fugeret, sua bona omnia dedit quibus debita exstingeret, & pro opere hoc misericordiæ meruit post vitam luxuriosæ actam, in extremo mortis articulo spiritu compunctionis, & baptis- mi gratia mirabiliter donari. Denique, nisi opera ante fidem facta vim aliquam impetrandi habere- rent, frustra consulis hareticis, & paganis Deum agnoscentibus, vt à Deo fidei, & veritatis lumen petant, illæ enim orationes nihil impetra- rent. Fatendum ergo est, opera omnia bona, etiam si à fide non procedant, habere vim aliquam ad im- petrandum saltem de congruo donum fidei, & auxilia supernaturalia.

26
Responde-
tur ad alla-
ia exempla.

Ad hæc tamen exempla responderi potest, & quidem ad aliqua ex illis dici posset, vel opera illa non processisse ab infidelibus, vel certe non me- ruisse præmium supernaturale etiam de congruo: nam in primis eleemosynæ, quas Daniel consu- luit Regi Nabuchodonosor, vt peccata redimeret, non videbantur ordinari, nisi ad aduertendam pœnam temporalem iam imminuentem, cuius auersio non esset præmium supernaturale, vt con- stat, vel si velis, ex intentione Danielis fuisse etiã ordinatas, vt Rex placaret Deum in ordine ad supplicium æternum: tunc dicendum erit, Danie- lem implicite consulis etiam Regi fidem in Deum; nam eo ipso, quod vult placare Deum offensum, supponeret quod cognoscebat, & credebat esse Deum, quem placare volebat. Quo- modo autem orationes ab haretico, vel pagano factæ pro impetranda fide, possint esse supernatu- rales, & ideo vt illic eis consulatur, diximus paul- lò ante ex Gregorio & aliis.

27

Ad illud verò de femina illa, quæ meruit in articulo mortis gratiam Baptismi propter homi- nem multò ante liberatam à voluntario suspen- dio, negari posset illam Virginem fuisse tunc in- fidelem; aliud enim est, nondum esse baptizatam, aliud verò esse infidelem; imò ex contextu narra- tionis videtur colligi, iam tunc temporis credidisse; nam ex desiderio, ne ille miser periret, de- dit ei omnia sua, vt creditoribus satisfaceret, & non moretetur: postea verò in ægritudine non dicitur illuminata ad fidem, sed spiritu compun- ctionis motam desiderasse baptismum. Nec obstat quod dicatur nondum christiana quando elee- mosynam dedit, quia hoc solum significat non- dum fuisse baptizatam, qui modus loquendi val- de vsitatus est apud antiquos Patres, vt constat ex Augustino lib. 9. confessionum cap. 3. difficilior est illud, quod de S. Basilide obiciebamus, cui ob honestum officium erga Potamianam Virginem præstitum, datum fuit donum fidei & gratia etiam martyrij. Quare ac hos, & alios similes ca- sus, qui facile poterunt inueniri, Responderi po- test, Basilidem per illud opus in infidelitate fac- tum, nihil saltem supernaturale apud Deum me- ruisse etiam de congruo; Deum tamen dedisse illi gratiam fidei non vt præmium sui operis, sed vt premiaret in eo præclara merita Potamianæ, quæ pro eo intercesserat, & quam sibi Basilides

Ille obsequio aliquo modo deuinxerat. Sic enim quis homo sanctus orat sape Deum pro aliquo amico, vel confanguineo; Deus autem concedens quod petitur, non præmiat amicitiam vel con- sanguinitatem illius, sed præmiat hominem fac- tum in suo amico, vel confanguineo.

Dices, sicut Basilides per opus illud naturale potuit à Potamiana mereri de congruo eius in- tercessionem pro obtinenda gratia supernaturali cur eodem opere bono naturali non potuit etiam immediate apud Deum, qui liberalior est, mereri de congruo auxilium supernaturale; Respondeo discrimen magnum esse inter Deum, & homines: nam homines, vt retribuant pro beneficio acce- pto, non debent supponere proportionem inter id, quod dant, & id quod acceperunt; Deus autem si retribuit, debet inuenire illam proportionem. Ratio autem est, quia homines retribuant ali- quando ex gratitudine, gratitudo autem non at- tendit ad æqualitatem, vel proportionem inter beneficium, & retributionem: imò quanto mi- nor est proportio, eò maior est gratitudo, quia gratitudo habet reddere aliquid indebitum & la- perans omne debitum, vt probat egregie S. Th. 2. quæst. 106. art. 6. in corpore; quare quò magis superat debitum, maior est gratitudo, ad hoc enim tendit gratus, vt vincat liberalitatem benefactoris per aliam maiorem liberalitatem. Deus autem non est capax gratitudinis, quippe quæ in suo conceptu formali dicitur imperfectiorem, vt agens de meritis nostris probat ex professo P. Suarez lib. 1. 2. de gratia cap. 30. num. 12. & sequentibus; si ergo retribuit, oportet quod retribuat tanquam remunerans & præmians. Præmium verò debet supponere aliquam æqualitatem vel saltem pro- portionem in opere, quod præmiatur. Hinc est, illud opus naturale, licet non potuerit mereri apud Deum etiam de congruo præmium supernaturale propter imperfectionem, quam habebat cum eo præcio potuisse tamen obtinere à virgi- ne illa ex gratitudine auxilium ad donum fidei supernaturalis consequendum.

Nec aduersatur huic doctrinæ id, quod dixi diff. 24. de Sacramento Penit. sect. 4. non 64. in fine, & numero 68. nempe Deum ex gratitudine posse plus dare martyri reuera occiso, quàm illi, qui occidi voluit; aut ei, qui plures peccato- res conuertit, quàm ei qui conuertit so- lum voluit, & desiderauit, ubi supponit, in Deo etiam habere posse locum actum gratitudinis. Respondeo enim, gratitudinem duos habere actus diuersos. Primus est, quo qui beneficium accepit, vult benefactori retribuire, vt debitum illud ex- tinguat quod mortuum exstinguendi delictum honestum est. Secundus actus est, quo, qui bene- ficium accepit, vult benefactori aliquid retribuere, non solum vt extinguat debitum, sed etiam, vt benefactoris liberalitatem maiori liberalitate vincat. Hunc secundum actum dicimus repugna- re in Deo propter imperfectionem, quam inuo- luit: nam licet homo possit hunc actum exerce- re, quia potuit liberalitatem alicuius experiri, à quo liberaliter aliquid accepit, quam liberalitatem vult postea maiori liberalitate superare: Deus tamen non potest alterius in se liberalitatem velle maio- ri liberalitate superare: quia nemo potuit prior erga Deum esse liberalis: quis enim prior ei de- dit? aut quis aliquid Deo reddidit quod non ef- fet in immensum minus, quam quod ab ipso Deo prius acceperat? Hunc ergo gratitudinis actum, Deus

Deus habere non potest: potuit autem eum habere virgo Potamiana, quæ prior, à Basilide beneficio affecta fuit, atque ideo potuit ex hoc gratitudinis motu impetrare suo benefactori longè maiora dona, & quæ sine proportionē beneficii acceptum superarent, vt benefactoris liberalitatem maiori longè liberalitate superaret. Ad hoc enim gratitudinis genus non requiritur proportio inter datum, & acceptum: imò quod minor est proportio, & quod maior est in retributione excessus, eo maior est gratitudo. Secus dicendum de primo actu, cuius motiuum est extinguere debitum illud qualecunque, de quo actu loquuti sumus in dicto loco de Penitentiā, qui actus nullam inuoluit imperfectionem, & potest esse in Deo, qui eo modo, quo gloriam extrinsecam à ministro Euangelico accipit, & sanguinem, ac vitam à martyre, debet ei aliquam retributionem, quod debitum potest ex gratitudine velle extinguere. Ad hoc autem requiritur, licet non omnimoda æqualitas, aliqua tamen proportio inter datum & acceptum: sicut enim non potest censei donatio remuneratoria, in qua id, quod accepisti, nullam habebat proportionem cum eo, quod reddis, sed est donatio merè liberalis, vt dicunt Iuriste: ita gratitudo non habet pro motiuo remunerationem, & extinctionem debiti, si id, quod acceptum fuit, non habeat proportionem cum eo, quod redditur. Si ergo actus, qui non procedunt à fide, sunt naturales, & actus naturales non habent proportionem cum præmio supernaturali, consequens est, vt Deus non possit ex gratitudine dare donum fidei vel aliquid supernaturalis intuitu operum naturalium præcedentium.

In istis tamen quartò, quia licet opera bona naturalia non habeant æqualitatem cum præmio supernaturali, atque ideo non mereantur illud de condigno, adhuc videntur habere aliquam proportionem congruitatis. Quis enim credat, opus honestum naturale egregium, quale esset, omnia sua indigenti largiri, non habere aliquam congruitatem, vt hic homo vocaretur ad fidem, vel penitentiam? Respondetur, suppositis principiis reuelatis, ex quibus colligi videtur, naturam non habere vires ad merendam, vel impetrandam gratiam, reddi posse aliquam rationem à priori huius improprietatis, supponendo non quodlibet opus habere proportionem etiam congruitatis cum quolibet præmio; nam licet congruitatis non sit condignitas, nec æqualitas; est tamen aliquis valor, ratione cuius præmians censeatur prudenter moueri ab eo opere ad dandum tantum præmium intuitu illius. Quis enim dicat saltationem Puella habuisse congruitatem ad merendum apud Herodem de congruo dimidium Regni? Congruitas ergo etiam ponderat genus operis, & circumstantias personæ, vt in eo genere etiam supra æqualitatem præmiatur alioquin non mouetur prudenter præmians, vt intuitu illius operis reddatur tale præmium. Hoc supposito, dicendum videtur, quodlibet opus naturale non habere proportionem cum præmio supernaturali; quia sicut operatio bruti, si esset præmiabilis, non exigeret, nisi bonum proportionatum bruti; & opus puerile solum exigeret præmium proportionatum puero; ita opus hominis naturalis solum habet proportionem cum bono, quod conuenit homini in statu naturali; & sicut non habet proportionem cum præmio

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

Angelico, multò minus cum præmio ordinis diuini. Ridiculum esset, si Rex famulum vilem hospitij, quia curam habuit canis, vel equi in diuersorio, adoptaret in filium, & heredem Regni; minorem autem habet proportionem obsequium naturale vilissimæ creaturæ, vt adoptetur in filium Dei, & eleuetur ad Regnum cælestē, & hereditatem diuinam.

Dices, licet opera naturalia non possint mereri gratiam vel præmium aliquod supernaturale propter improprietatem, poterunt tamen illud impetrare: nam qui orat, & impetrat, non proponit merita, quibus retributio, aut remuneratio reddenda sit, sed exponit suam indigentiam, & implorat liberalitatem, & gratiam illius, quem orat: ergo actus naturales etiam sine proportionē cum præmio supernaturali possent deferuire ad impetrandum de congruo donum fidei, vel aliquid supernaturale. Respondetur, impetrationem esse duplicem, prima est, quando concedens id, quod petitur, non mouetur à petitione ipsa, sed ab indigentia postulantis, quæ per petitionem manifestatur, & hæc non est propria impetratio, quia preces non sunt titulus, vel motiuum, cuius intuitu res obtinetur: & talis plerumque est impetratio pauperis petentis eleemosynam à diuite, qui ad dandum non mouetur à precibus, sed ab indigentia proximi sibi manifestata; hoc autem modo oratio naturalis non diceretur impetrare à Deo aliquid supernaturale; quia si Deus mouetur solum ab indigentia petentis, hanc indigentiam perfectissime intuetur Deus independentè à tali oratione, nec per orationem eam cognoscit, cum illud esset medium ex se fallibile. Secunda impetratio est, quando preces ipsæ sunt motiuum, & titulus ad concedendum; vt Rex ille Euangelicus concessit remissionem debiti seruo petenti, & ipse testatus est dicens: Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: & hoc impetrationis genus non caret aliquo merito; vnde Augustinus impetrationem & meritum pro eodem accipit, vt constat ex epistola 105. Vbi dicit, non solum remissionem peccatorum esse gratiam concedendam à Pelagio; quia hæc inquit, non est omnino sine merito, quomodo quidem fides illam impetrat. Et ideo contra Masilienses definitum sapè est gratiam non dari petentibus, pulsantibus, &c. quia gratia debet esse sine vllis meritis. Ratio autem à priori est, quia quoties oratio ipsa mouet, & non sola indigentia petentis, ideo mouet, quia omnis oratio continet aliquem cultum, & obsequium erga illum, qui oratur, cui orans se submittit, & cuius dignitatem, & potentiam agnoscit, & ideo ratio numeratur inter actus religionis erga Deum, quia per illam verè colimus Deum. Si ergo oratio ipsa mouet, debet mouere propter bonitatem, quam habet, & non solum, quia proponit necessitatem petentis: alioquin etiam si oratio ipsa esset non solum naturalis, sed etiam actus indifferens, vel etiā malus, posset æquè impetrare à Deo; cum æquè proponeret necessitatem petentis. Quod ergo oratione à Deo impetratur, ita impetratur, vt Deus id concedat intuitu orationis, in qua bonitatem inuenit, & meritum aliquod congruum ad talem remunerationem, & per consequens debet habere proportionem aliquam cum re, quæ conceditur, quam proportionem non habet oratio naturalis cum donis supernaturalibus.

Dicunt aliqui, durum videri, & incredibile, quod opera bona naturalia egregia, eo quod na-

turalia

31

Impetratio duplex.

Prima, quando concedens mouetur ab indigentia postulantis.

Secunda, quæ de mouetur à petitione.

32

turalia sunt, nullam habeant congruitatem, vt Deus intuitu illorum moueri aliquando possit ad concedendum aliquid supernaturale. Potest enim Princeps absque imprudentia nota moueri ab obsequiis rusticis, quæ rusticus ei exhibet, etiam quatenus rusticus est, vt eum eleuet ad altiorum statum, & non solum præmii donis, & dignitate, qua maneat in suo rustico statu. Cur ergo Deus hominem per vires naturæ laudabiliter operantem, & egregie Deo seruientem non possit eorum obsequiorum intuitu moueri de congruo, vt eum ad altiorum statum supernaturalem eleuet, & disponere ad gratiam adoptionis? Quod confirmari possit, quia in statu etiam puræ naturæ posset homo in suis necessitatibus petere, & impetrare à Deo miracula, quæ cum sint supra ordinem causarum naturalium videntur proportionem non supponere in operibus, & orationibus naturalibus. Respondetur, quoad hoc posse esse fortasse controuersiam de nomine, & ideo de hoc non esse multum contendendum, dum constat de re ipsa. Si enim aliquis velit, opera bona naturalia posse esse ideo bona, & egregia vt Deus non imprudenter operetur eleuando hominem ad statum supernaturalem intuitu eorum operum, non multum contendam de hoc: de facto tamen dicimus, Deum non moueri nisi ab operibus, quæ procedunt ex fide, vel ipsam fidem aliquo modo concernunt; quia voluit de facto, fidem esse initium, & radicem totius meriti, vt loca Conciliorum, & Patrum supra adducta significant. Adde, ea opera naturalia etiam egregia non appellari simpliciter merita congrua in ordine ad salutem: quia congruitas videtur significare virtutem aliquam, saltem incompletam, & insufficientem ad aliquem effectum ponendum. Sicut autem potentia merè obediens ad effectus supernaturales non appellatur simpliciter potentia, & virtus, quia nullo modo etiam incompletè exigit tales effectus: ita illa non appellatur simpliciter congruitas, quia de se non ordinaretur ad tales effectus impetrandos. Quod autem subditur de miraculis, quæ homo in natura pura posset petere, & impetrare de congruo, facilius admitti potest; quia donum, quod homini concederetur, esset tandem aliquid naturale in sua entitate, & solum supernaturale quoad modum; imò licet intercederet aliqua Dei actio supernaturalis in sua substantia, id parum referret: quia proportio, vel improprio inter meritum & præmium debet attendi secundum excellentiam solum doni, quod datur: quod si in se non superaret ordinem naturæ, non excederet etiam congruitatem meriti naturalis. Secus verò dicendum, quando homini datur status supernaturalis, & beatitudo supernaturalis, cum qua nullam habent proportionem merita naturalia.

33
Obiectio 5.

Sed contra virgebis adhuc (& sit quinta obiectio) quia ex hoc sequitur, eum, qui naturaliter scit euidenter Deum esse, non posse iustificari quia iste non potest habere assensum fidei, circa obiectum euidenter scitum iuxta multorum opinionem, ergo dicendum est posse iustificari cum notitia Dei abstrahente à fide, vel scientia. Can. 12. de locis c. 4. respondet, obiectum scitum esse Deum, vt auctorem naturalem, obiectum verò creditum esse aliud, nempe Deum vt auctorem supernaturalem; quam solutionem bene impugnatur Molina 1. part. quæst. 1. art. 1. disp. 1. ex verbis Pauli dicentis, *accidentem ad Deum oportet*

credere quod est, vbi hoc ipsum, quod est Deum existere, quod est obiectum scitum, dicitur esse credendum. Melius ergo respondetur iuxta doctrinam traditam supra, posse vti que idem obiectum euidenter scitum credi per fidem, etiam dum scitur. Quod si hoc negaueris, teneris dicere, illum posse iustificari, quam primum non aduerterat ad rationes, quibus demonstratur esse Dei: pro tunc enim iam poterit illud credere ex motu fidei.

Sexto obicitur, quia etiam Baptismus dicitur medium necessarium ad salutem, & tamen hoc sufficienter explicatur de Baptismo in re, vel in voto; ergo hæc fides dicatur eodem modo necessaria, poterit hoc intelligi de fide in re, vel in voto. Respondetur negando consequentiam. Ratio discriminis sumitur præsertim ex Ecclesiastica traditione, quæ diuersimodè intellexit necessitatem Baptismi, & fidei, vt aduertit Valentia in præfati puncto §. id autem, & Suarez in præfati disp. 12. sect. 2. n. 10. vbi adducit Bernardum episc. 77. ponderantem, & colligentem hoc discrimen ex ipsis verbis Christi: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur*: in quibus aduertit, cum prius loquutus esset de fide & Baptismo, postea tamen de sola fide dixisset: *qui non crediderit, condemnabitur*, quia Baptismus poterit aliter suppleri, non verò fides, quæ non sufficit in voto. Denique colligitur ex natura etiam fidei, quæ non requiritur ad iustitiam solum vt causa ex diuina ordinatione, sed vt cognitio, sine qua non proponitur sufficienter voluntati obiectum amandum; quare ipsa fides non potuit sufficienter in aliquo alio contineri, neque eam solum in voto exigit Paulus, vt supra vidimus.

Septimò obicitur Paulus ad Roman. 1. *Non enim audientes legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legi sunt, faciunt, ipsi sunt sibi lex, &c.* Vbi videtur Apostolus ad iustificationem solum exigere naturalem cognitionem, quæ lex impleatur: sic enim videtur accipienda illa particula *naturaliter*. Respondetur, si *naturaliter* apud Paulum non excludit auxilium gratiæ, & cognitionem fidei necessariam ad implendam legem; sed solum excludere cognitionem legis scriptæ, quam gentes non habebant sicut Iudei; ita interpretatur Augustinus 1. de spiritu, & littera c. 27.

Octauò obicitur, quia si cognitio fidei esset medium necessarium ad iustificationem, ergo ille, qui habet ignorantiam inuincibilem fidei, non habet medium salutis, quantumcumque legem naturalem obseruet: ponamus enim hominem apud barbaros nullam notitiam fidei habentem, quid faciet, vt saluus fiat. Si dicas, illuminandum miraculose de rebus fidei à Deo, vel Angelo; si tamen faciat, quod in se est circa obseruantiam legis naturalis. Contra, primò, quia iuxta Apostolum nemo credit sine prædicatione humanæ: inde quid est, quod ad miracula recurramus in medijs necessarijs ad salutem, cum sine miraculo potuisset huic prouideri conferendo illi iustitiam per cognitionem legis naturalis?

Respondetur, neminem esse adeo barbarum, quem Deus non excitet, & illuminet ex gratia per Christum in primis ad obseruantiam legis naturæ, quam si obseruet per aliquod tempus, ad prudentiam Dei spectat illuminare illum circa res fidei, vel per humanam prædicationem, vel

alio modo, qui non esset miraculosus attenta lege communi Dei, qua decreuit illuminare sufficienter omnem hominem venientem in hunc mundum, & facienti quod in se est per auxilia, quæ tunc habet, non negare gratiam illuminationis ad fidem, quæ illuminatio sit actus supernaturalis dictans obligationem orandi, vel querendi doctrinam veræ salutis; non ita ut opera illa naturalia sint merita congrua ad gratiam, sed solum impediunt obicem peccati, ut alibi dixi. Cæterum ut bene aduertit noster Molina in Concord. quest. 14 art. 3. disp. 9 rarus aut nullus ad fidem convertitur, ad quem mediis hominibus prædicatione non peruenit, quia si qui sunt, ad quos nulla fidei notitia venerit, raro faciunt, quod in se est; ideo Deus rarissime per se, vel per Angelum necesse habet credenda proponere.

Peres, quale, vel quantum tempus est illud, quo Deus expectat obsequium legis à barbaro, ut eum illuminet circa res fidei; Potest enim contingere, quod vna hora obseruet, & non tamen vno anno, quid ergo requiritur, ut dicatur fecisse, quod in se est; Respondeo, hoc tempus non posse à nobis certo præfiniri. Possumus autem verisimiliter credere, hoc tempus non tam ex diuturnitate, quam ex occurrentia occurrentia mensurandum esse: deinde cenfeo non expectare Deum, quod omnia præcepta naturalia occurrant; alioquin sicut nemo potest ea omnia sine fide implere, ut postea videbimus; sic nulli Deus relinqueret potestatem moralem faciendi, quod sufficeret ad salutem. Quare crediderim Deum tale tempus unicuique designare, in quo etiam sine fide non solum physice, sed etiam moraliter possit occurrentia præcepta feruare; ita ut facienti, quod in se est moraliter per auxilia, quæ habet per Christum, Deus non denegat suam gratiam illuminationis ad fidem. Durè enim se gereret Deus cum homine, cui suam salutem vndeque moraliter impossibile reddidit. Ad hoc autem, quod sit moraliter possibile seruare legem illo tempore: satis erit, si in eisdem circumstantiis inueniantur alij, licet pauci, qui eam obseruauerint: quod credo de facto ita semper contingere, neminemque damnari, cui non possit Deus obicere alium, qui æqualibus viribus, & sub iisdem circumstantiis fecerit, quod in se erat, & de facto consequutus fuerit gratiam iustificationis, vel illuminationis ad fidem.

Sed adhuc contra prædicta potest esse noua obiectione, quia ad iustificationem solum necessario prærequiritur dilectio Dei; ad hanc autem sufficit cognitio Dei, ut summè boni, quæ cognitio lumine naturæ haberi potest, ergo ante vllam fidei notitiam poterit se homo disponere sufficienter ad iustificationem. Dicit aliquis non requiri dilectionem Dei vtrunque, sed dilectionem supernaturalem, ad quam necessario prærequiritur cognitio supernaturalis. Sed contra, quia dilectio naturalis, & supernaturalis non differunt ex parte obiecti, ut diximus: vtrique enim potest terminari ad Deum, ut creatorem, & benefactorem per dona naturalia: ergo etiam sine fide potest haberi dilectio supernaturalis sufficiens ad iustificationem.

Respondeo admitendo, dilectionem Dei super omnia, ut creatoris, & benefactoris, &c. sufficere ad iustificationem: Cæterum ad hanc dilectionem supernaturalem habendam prærequiritur cognitio supernaturalis eiusdem ordinis,

quæ iam deberet esse orta ex fide. Sed contra obiectiones: quia voluntas piæ affectionis prærequisita ad fidem est supernaturalis, ut diximus disp. 10. sect. 3. & tamen ad hanc voluntatem non oportet supponi cognitionem fidei, sed cognitionem supernaturalem prudentiæ infusæ, quæ euidenter cognoscitur honestas credendi, quæ honestas posset etiam cognosci naturali cognitione; ergo similiter ad dilectionem supernaturalem Dei ut creatoris potest supponi cognitio euidentis supernaturalis, quæ cognoscatur bonitas summa Dei, licet eadem omnino bonitas posset cognosci actu euidenti naturali: cur enim ad hanc summam Dei bonitatem non poterit terminari cognitio euidentis supernaturalis, sicut ad credibilitatem mysteriorum, quæ naturaliter cognosci poterat, potest terminari cognitio euidentis supernaturalis?

Vergeri potest adhuc difficultas, quia non semper ad iustificationem prærequiritur actus dilectionis Dei: potest enim quis iustificari in Sacramento cum attritione, seu detestatione peccati orta ex cognitione turpitudinis ipsius peccati: quæ turpitudine peccati, furti v.g. & honestas iustitiæ, non est cur non cognoscantur independentèr à fide sufficienter ad habendam detestationem supernaturalem furti, sicut honestas credendi cognita euidenter, sufficit ad excitandum amorem supernaturalem credendi, & detestationem infidelitatis; præsertim cum dixerimus actus naturales, & supernaturales non differre penes obiecta diuersa, ergo potest haberi attritio supernaturalis sufficiens ad iustificandum cum Sacramento independentèr à fide, ergo fides non est medium necessarium ad omnem iustificationem. Quod argumentum non solum procedit de secunda iustificatione, sed etiam de prima: potest enim quis ante baptismum solum commississe peccatum furti: quare potest ex detestatione furti dolere per attritionem, & ignorare inuincibiliter obligationem credendi, quam habebat, & baptizari. Cur hic non iustificabitur cum illa attritione supernaturali: aut cur non poterit habere illam detestationem supernaturalem furti independentèr ab actu fidei, sicut potest habere detestationem infidelitatis, & voluntatem credendi sine aliquo actu præuio fidei?

Confirmatur item, quia ponamus hominem, qui solum peccauerit peccato infidelitatis, & per prudentiam supernaturalem cognoscit honestatem credendi, & turpitudinem infidelitatis: & ex hac cognitione detestatur infidelitatem præteritam, & vult post mediam horam credere; non enim existimat se habere obligationem ad, postitue credendum statim, sed censet, sufficere non dissentire, & credere etiam post aliquam moram, interim autem cum hac detestatione, & proposito confitetur; cur non dicemus hunc hominem habuisse sufficientem attritionem cum Sacramento ad iustificationem? & tamen nondum habuit actum fidei, voluntas enim supernaturalis credendi, & detestatio infidelitatis sit ex vi cognitionis supernaturalis præcedentis ad assensum fidei, ergo non est medium necessarium ad omnem iustificationem assensus.

Fator difficultatem obiectionis. præsertim in mea sententia concedente posse esse actum supernaturalem etiam respectu motui honesti naturalis, quod reperitur in qualibet virtute. Adhuc tamen dicendum videtur fidem necessariam

A a 4 ad

37
Quæ, vel
quantum
tempus
est illud
quo Deus
expectat
obsequium
legis à barbaro
ut eum
illuminet
circa res
fidei.

38
Obiectio.

39

40

41

ad omnem iustificationem, vt loquutiones Scripturæ vniuersales vniuersaliter omnino intelligamus; ad obiectionem Respondeo, actum dilectionis supernaturalem præsupponere necessariò cognitionem fidei; quia licet seclufa fide Deus cognoscatur vt bonus, & amabilis: non tamen sufficit tota ista cognitio Dei ex motiuo illo ita proposito, moraliter loquendo, ad excitandum amorem Dei super omnia; mansit enim natura ex peccato adeo ad se ipsam conuersa, & ad bonum proprium; vt licet aliqualem Dei notitiam debilem possit habere, non tamen talem, quæ efficaciter moueat ad diligendum illum super omnia: ideo dici solet naturam insinuare quidem amorem Dei, id est, aliqualem ostendere eius amabilitatem, non tamen perficere, quod satis apparet, considerando quàm parum tota Philosophia & eius sectatores, seclufa fide, in hoc amore excelluerint, & quomodo nullus eorum dilexerit Deum super omnia, vt benè aduertit P. Vasquez tom. 2. in 1. 2. disp. 195. num. 25. & 26. in quo sensu dixit Augustinus ep. 107. nos liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidisse: quia scilicet cognitio Dei ex creaturis, & rationibus naturalibus adeo debilis est, vt licet ad aliquem Dei amorem exciter; non tamen ad eum, quo aliquis Deum sibi amet, & omnibus suis commodis, & incommodis præferat: ad quem gradum amoris excitandum, requiritur cognitio fidei, quæ melius, & efficacius ostendit Dei bonitatem, amabilitatem, & vincula, quibus nos ad suum amorem trahit, & allicit, ex qua cognitione facile elicitur cognitio Dei super omnia, quam nullus Philosophus creditur abuisse: quod à posteriori optimè ostendit debilitatem cognitionis naturalis ad excitandum illum amorem super omnia, & efficaciam nostræ fidei.

42

Ex quo etiam responderi potest ad confirmationem obiectionis extendendo doctrinam traditam: nam sicut cognitio naturalis bonitatis Dei non sufficit moraliter ad excitandum amorem illius honestatis super omnia: multo minus sufficit moraliter loquendo cognitio bonitatis iustitiæ, v. g. aut temperantiæ ad amorem illius honestatis super omnia, nec vnquam in aliquo Philosopho talis amor honestatis inuentus fuit. Potest quidem de facto ista cognitio excitare amorem aliquem honestatis, & detestationis vitij, quales in Philosophis inueniuntur: non tamen super omnia. Cum ergo ad iustificationem etiam in Sacramento requiratur detestatio peccati, non vtrumque, sed super omnia, vt suppono ex materia de Pœnitentia: non satis erit illa, quæ ex cognitione alia haberi potest; sed oportet nasci ex notitia fidei, quæ altiori, & efficaciori modo proponit fœditatem peccati, & obligationem quam habemus illud super omnia vitandi. Fateor ergo, cognitionem honestatis credendi, quæ præcedit ad piam affectionem, non esse actum fidei: nego tamen illam cognitionem excitare sufficienter detestationem infidelitatis, vel amorem fidei super omnia, sed solum detestationem, & amorem absolutum in gradu aliquo inferiori, qui non sufficiat ad veram attritionem, qualis requiritur ad iustificationem, ad quod sunt verba Gregorij homilia 9. super Ezechiel. parum à principio, vbi sic ait: *Nisi enim aliquid de æternitate in mente videremus, nunquam in facie nostra penitendo caderemus.* Quam-

uis autem Deus posset dare cognitionem supernaturalem euidentem adeo robustam, vt vinceret illas difficultates; noluit tamen, quia de facto vult nostram salutem incipere à fide propter congruentias, quas adduximus; ad ipsam vero fidem oportuit præcedere iudicium euidentis supernaturale prudentiæ infusa, quia cum ad fidem non posset præcedere fides, debuit vinci difficultas credendi per aliquod iudicium euidentis supernaturale.

Dices licet natura humana ex peccato sit debilis, & omnis cognitio naturalis ex ratione humana deducta non possit naturaliter excitare illum amorem Dei, vel detestationem peccati super omnia: ceterum cognitio supernaturalis (etiam seclufa fide) bonitatis Dei, vel fœditatis peccati qualis est cognitio, quæ antecedit piam affectionem credendi, cur non poterit excitare affectum super omnia? illa enim cognitio sicut est supernaturam, sic affert nouas vires ad roborem naturam.

Respondeo, ex eo quod cognitio naturalis non sufficit, non sufficere etiam hanc supernaturalem ad excitandum affectum super omnia: quia hæc licet in sua entitate sit supernaturalis, non tamen est cognitio obiecti per aliquod lumen infusum, sicut erat scientia infusa Christi: sed cognitio ex eodem omnino motiuo, & eiusdem omnino obiecti, quod habet cognitio naturalis: à qua solum differt in sua entitate per ordinem ad diuersum principium non tamen in modo tendendi ad obiectum, nec explicandi, aut representandi illud magis, aut clarius, aut efficacius, quam cognitio naturalis, quia solum repræsentat obiectum, quatenus per diuersum ex creaturis cognosci potest: quare illa repræsentatio non habet maiores vires ad persuadendum, quam cognitio naturalis, sicut litteræ aureæ non magis persuadent, quam litteræ ex atramento, si eandem omnino venturam, & eadem omnino motiua continent. Altior ergo cognitio requiritur ad detestationem peccati super omnia scilicet ex fide, quæ efficacius, & robustius suadet odibilitatem peccati super omnia.

Decimo obici potest, quod fides Christi erit exigatur scilicet vt necessaria ad salutem: & tamen hæc necessitas explicari solet, vel de fide implicita, vel de necessitate solum ex præcepto, ergo licet fides vt sic exigatur vt necessaria, potest intelligi de fide implicita, vel solum ex præcepto.

Respondeo negando consequentiam, quia fides Christi petitur inæqualiter, scilicet ante Christi aduentum solum implicite; & postea explicite, quare cum tunc iustificaretur homo sine ea fide explicita, non est credibile, actum dilectionis non habere modo eandem vim ad iustificandum: vt vero fides Dei æqualiter exigatur ad omnem statum, nec potest esse implicite in alio, & ex modo loquendi, & arguendi Pauli satis colligitur, ipsum agere de necessitate fidei actualis, non fidei virtualis, vel in voto.

Ex dictis autem inferitur obiter, quomodo sit vera doctrina illa quam multi ex antiquis & modernis tradunt in materia de merito, scilicet, opera bona, & vt sint meritoria vite æternæ, debere referri in Deum, & fieri propter Deum: de quo videtur potest Suarez lib. 12. de gratia, cap. 10. Quæ doctrina difficilis videtur, nam tollerentur, de medio multa merita, nempe omnes actus virtutum moralium, quæ non habent Deum pro obiecto, sed proximum, vel aliquid aliud. Ceterum

ex dictis defendi potest in hoc sensu quod licet non requiratur imperium charitatis strictè sumptè; requiratur tamen aliqua ordinario in Deum, seu habere aliquo modo Deum ex parte obiecti motui. Hoc enim ad minus videtur exigere ad rationem menti PP. dum exigunt ad meritum, quod opera fiant propter Deum, & videtur colligi ex illis verbis Matth. 5. *si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* & Matth. 10. *qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet*, & Matth. 19. *Omnis, qui reliquerit domum, vel patrem aut matrem, aut sorores, &c. propter nomen meum & Matc. 9. qui dederit calicem aquæ frigide in nomine meo, & Luc. 9. qui recipit unum ex his pusillis in nomine meo. Hæc enim omnia videntur aliquid exigere supra meritum substantiam operis, nempe quod fiat in nomine, seu cum memoria Dei, &c. Hæc autem relatio in Deum ex parte obiecti motui habetur aliquo modo, quoties homo ex fide mouetur ad illud opus faciendum iam enim mouetur ex reuelatione Dei, seu amplectitur illud obiectum, quia Deus dicit esse amplectendum atque adeo in actu exercitio videtur obedire regulæ, seu consilio Dei: sicut, qui eligit viam, quam amicus ei suadet, & proponit eligendam; iam videtur referre illud opus ad amicum, & obedire amico, & licet non faciat id propter utilitatem, aut bonum amici, sed propter utilitatem ipsius operis, quam amicus approbat, iam videtur operari in nomine amici. Sic enim dixit Petrus ad Christum Luc. 5. *In verbo tuo laxabo retè*: hoc est, sequens consiliū, vel præceptum tuum. Sic etiam qui dat calicem aquæ propter dictum Christi, dat illum in nomine, seu in verbo Christi, id est fidem præstando verbo Christi illud consulens, & præcipientis: quare in actu exercitio honorat Deum, approbando re ipsa, & sequendo eius consilia propter ipsius auctoritatem, quam, ut vidimus habet aliquo modo ex parte motui.*

Hæc autem relatio in Deum in nostra sententia necessaria est ad omne meritum non solum condignum, sed etiam congruum in ordine ad vitam æternam: omnia enim merita debent procedere ex fide ut probant testimonia Patrum adducta, qui videntur hoc ipsum sumplisse ex modo loquendi sacræ scripturæ: nam in hoc sensu Paulus dicit saepe, hominem non iustificari ex operibus, sed ex fide ubi non solum loquitur de prima iustificatione, sed de secunda. Nam de Abraham dicit ad Rom. 4. non fuisse iustificatum ex operibus, sed ex fide iuxta illud quod scriptum est *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam* quod de secunda & non de prima iustificatione oportet intelligi ut notauit. Suar. lib. 12. de gratia cap. 10. num. 17. distinguit autem Paulus fidem ab operibus, hoc est ab operibus, quæ non procedunt ex fide, hæc enim non profunt ad augendam, vel introducendam iustitiam supernaturalem, & ideo infert bene idem Paulus, si Abraham ex operibus iustificatus est habet gloriam, sed non apud Deum. Hoc est, si per ea opera, quæ non procedunt ex fide, auxilium suam iustitiam: posset gloriari in se, quia ea opera aliquando sunt per vires naturales, ut notauit bene Bellarm. libro 2. de iustificatione cap. 19. §. Respondeo. Adduci etiam potest illud ex Iacobi epist. cap. 2. ubi ait, *Abraham ex operibus iustificatum esse offerentem filium suum Isaac super altare*. Addit autem ea

opera debuisse procedere ex fide, ne contradiceret Paulo. *Vides* (inquit) *quoniam fides cooperatur operibus illius*; id est, fides erat radix illorum operum, alioquin opera non prodissent.

Dices hoc modo reddi inutilia multa opera bona, quæ quotidie faciunt homines iusti nihil cogitantes de motiui fidei, sed attendentes v. g. ad miseriam proximi, & ad honestatem elemosynæ; quod tamen durum videtur, & contra mentem fidelium. Respondeo negando sequelam, quia raro, vel numquam accidit, ut homo, qui semel concepit fidem christianam, & eam habet tanquam certissimam regulam suarum actionum, non attendat illam, quoties vult operari honestè, vel inhonestè. Hæc enim est natura intellectus, ut quando agitur de examinanda aliqua veritate, statim recurat ad securiorem regulam, ut vitetur periculum falsitatis: & hæc etiam est natura voluntatis, ut quando inclinatur ad aliquod obiectum, consulat regulas certiores, ut certificetur de bonitate illius obiecti. Hinc est, difficile esse, quod quando christiano occurrit occasio elemosynæ, vel alterius operis pii, non statim consulat regulam fidei, quæ est prima, & potissima in lege christiana, ad iudicandum de honestate illius obiecti. Quod si aliquando raro ad eam regulam non attenderit, tunc merebitur solum præmium naturale; id tamen ut dixi rarissimum erit. Hoc autem non solum habet locum in homine iusto, sed etiam in peccatore fidei, qui cum habeat fidem, iuxta quam possit regulare suos actus; de ipso pariter dicendum est, quando operatur honestè, elicere semper, aut ferè semper actus supernaturales, circa materia omnium virtutum: quod quidem immo vito negavit. Salas 2. tom. in 2. tract. 11. disp. 7. m. 6. exceptis actibus fidei, spet, & attritionis, quam non ausus est negare, quia per attritionem disponit se ad gratiam cum Sacramento: sed certe eodem modo debet concedi de actibus aliarum virtutum, nam per elemosynas etiam, & per ieiunia, & alia pia opera disponit se peccator, & meretur de congruo spiritum compunctionis, ut constet ex Scriptura & Patribus: fatendum ergo etiam est, eos actus procedere ex auxilio gratiæ, & habere proportionem cum gratia, ad quam disponit, atque adeo esse supernaturales, quod iuxta nostra principia facile declaratur, cum illi etiam actus in peccatore fidei procedant ex fide, ideo enim ieiunat, & dat elemosynam, &c. quia fides dicitur, illa esse opera bona, & honesta; quare iam ex parte obiecti habet motiuium divinum, ut vidimus.

Hæc sunt, quæ olim circa hoc punctum notaueram, nunc autem respondere oportet ad ea, quæ P. Ripalda in utroque loco supra citato addidit ad probandum, posse ante fidem strictam reperiri de facto merita supernaturalia, imò & dispositionem ultimam ad iustificationem ortam ex fide lata, quæ est cognitio euidentis, non ex motiui reuelationis diuinæ, sed creaturarum, vel aliarum rationum, quæ lumine naturæ occurrunt. Et in primis dicta disp. 20. sect. 2. m. 113. & sequentibus arguit, quia nisi ad concedatur, difficile defenditur, quo modo Deus omnibus infidelibus provideat media sufficientia ad iustificationem, & ad salutem. Quod enim dici solet si homo ille faciat, quod in se est, per actus naturales, & obferuet legem naturalem, Deum illuminatum illum ad fidem, innumeris patet

47

48

Soluitur argumenta quibus probatur sufficere fides lata nempe cognitio supernaturalis non fundata in reuelatione Dei.

46

Hæc relatio in Deum necessaria est ad omne meritum, non solum condignum, sed etiam congruum.

ter difficultatibus, v.g. An debeat prius obseruare totam legem, an partem. Si vero totam; ergo diliger Deum super omnia actu naturali. Quid autem, si id faciat, in articulo mortis ultimo, quando iam non potest instrui circa fidem? Ad hoc tamen iam responsum est, Deum scire, quantum temporis, & quanta legis obseruantia à singulis expectetur, vt illuminari debeant ad fidem. Certum est, posse Deum sæpe ante illud tempus illuminare. Certum etiam mihi est, non exigi integram legis totius obseruantiam, nec dilectionem Dei super omnia; si quidem neque hanc contingere credo, nisi oriatur ex fide propria. Addo nomine illuminationis ad fidem, quam Deus dat facienti, quod in se est, per actus naturales ortos tamen ex gratia per Christum, non intelligi à nobis reuelationem, qua Deus per se immediatè, vel Angelos instruat illum circa res fidei, neque enim opus est in communi providentia recurrere ad hæc media extraordinaria; sed intelligi illustrationes supernaturales, quibus homo cogitet de obligatione examinandi, & inquirendi salutis viam, ex qua cogitatione exciteretur ad Deum orandum pro veritate inuenienda, vel ad eam serio quaesendam? quod si faciat, Deus magis, & magis eum illuminabit; iam enim per illam bonam voluntatem cæpit mereri de congruo, cum admittamus eam esse supernaturalem, Si autem iis omnibus illustrationibus correspondit, & suo debito satisfecerit, Deus res ita disponet, vt notitiam habeat aliquam veræ religionis, vel modi, & loci, quo eam debet inquirere.

49

Nec video, si res attentè consideretur, quomodo ponendæ actus illos supernaturales, & dispositionem ultimam ad iustificationem ante fidem, facilius reddatur salus, & iustificatio eorum, qui fidem non habent. Nam in primis quod actus aliarum virtutum in ea sententia directè disponant, & vt merita congrua, quia supernaturales sunt, in nostra vero sententia solum disponant indirectè remouendo prohibens, vt homo illuminetur circa fidem, parum refert, cum merita congrua non habeant magis infallibiliter suum effectum, quam dispositiones indirectæ, vnde ex eo capite non plures peruenient ad salutem, vel ad iustificationem propter merita illa supernaturalia, quam si fuissent actus naturales disponentes indirectè. Loquendo vero de vltima dispositione ad iustificationem, quæ est dilectio Dei super omnia, vel actus contritionis perfectæ, certè in ordine ad praxim parum, vel nihil addit facilitatis sententia illa. Dato enim, quod ille actus possit etiã sine fide stricta haberi supernaturalis, & prout oportet ad salutem; vbi tandem reperiemus infideles, qui illam de facto habuerint? Pro quo aduerto, eos, qui cum Catholica ecclesia non credunt, diuidi posse in plures classes. Nã in iis, aliqui sunt, qui licet non credant dogmata omnia Catholice religionis, agnoscunt tamen Deum vnum, & verum, quales sunt Turcæ, & omnes Mahometani, atque etiam Iudæi: alij agnoscunt etiam Deum trinum, imo & Christum, vt plures hæretici quibus omnibus non redditur facilius salus, & iustificatio in illa sententia, quam in nostra, Nam vel excusantur à peccato infidelitatis, & credibilitatis circa nostram fidem, vel non excusantur. Si non excusantur, in neutra sententia saluari possunt; quandiu fidem Catholicam non amplectuntur. Si verò excusantur propter ignorantiam in-

50
Qui cum catholica Ecclesia non credunt, diuidi possunt in plures classes.

uincibilem, in vtraque sententia saluari possunt. Nam errantes inuincibiliter circa aliquos articulos, & credentes alios, non sunt formaliter hæretici, sed habent fidem supernaturalem, quæ credunt veros articulos, atque adeo ex ea possunt procedere actus perfectæ contritionis, quibus iustificentur, & saluentur. Quod idem dicendum est de Iudæis, si qui sint, qui inuincibiliter errant circa christianam religionem: possunt enim adhuc habere veram fidem supernaturalem circa Deum, & alios articulos, fundatâ in Scriptura sacra, quâ recipiunt, atque ideo ex ea fide possunt habere contritionem, qua iustificentur, & saluentur, si fides explicita Christi non sit necessaria necessitate mediæ, prout illa sententia admittit, de quo postea Denique Turcæ, & Mahometani, si qui essent, qui inuincibiliter etiam errarent circa Christum, & eius diuinitatem; non est, cur non possint vera fide supernaturali credere vnum Deum, remuneratorem supernaturalem: hoc enim ipsi non credunt propter argumenta ex creaturis naturalibus desumpta, sed dogma hoc ex traditione habent, quæ traditio processit à vera ecclesiæ fidelium, & ad ipsos vsque peruenit, licet aliterores admixti sint in eorum secta: quare cum habeant quoad illud verum dogma sufficientia credibilitatis motiua pro eorum capto, non apparet, cur circa illud non possint exercere veram fidem supernaturalem, si alium de contra fidem non peccant, & consequenter poterunt aliquando in actus contritionis perfectæ ex tali fide prodire. Quod idem dicendum puto de Philosophis antiquis, si qui fuerunt, qui verum Deum crediderint super omnia: neque enim ipsi ignorarunt fidem, quæ apud alios erat de vno Deo deriuata, vel per scripturas, vel per traditionem parentum ad posteritatem, vel per traditionem parentum ad posteritatem. Quam fidem amplecti & ipsi poterunt, sicut & filij eam à parentibus sibi traditam amplectuntur. Notitia vero illa de vno Deo, quam ex rationatione Philosophica assequerantur, non quæ fuit in ipsis adeo efficax, vt firmissimo assensu, & super omnia assentirentur illi conclusioni. Vnde si aliqui eorum dolorem de peccatis super omnia, & veram contritionem conceperunt, non fuit ex assensu per discursum Philosophicum comparato, sed ex illo alio, quem de Deo ex fide vera poterunt habere vt diximus. Ex quibus omnibus constat non reddi in sententia illa magis facilem, aut peruiam salutem, vel iustificationem gentilibus, quàm in nostra. Cum experientia ipsa conset, eos, qui veri Dei notitiam habuerunt, si qui ad religiosum eius cultum ea vsi sunt, non habuisse notitiam illâ ex solis rationationibus Philosophicis, & è contra, neminem, qui talem notitiam ex illis rationationibus comparauit, peruenisse ad religiosum Dei cultum, vel ad veram contritionem, & dolorem de peccatis super omnia, qui ad iustificationem sufficeret: nec eiusmodi conuersiones perfectæ in tot infidelium nullibus, qui apud Barbaros quotidie de nouo inueniuntur, in vno etiam vel altero à ministris euangelij ante fidei doctrinam deprehendi poterunt.

Sed contra arguit secundo Auctor ille eadem disp. 20. num. 52. & 118. & vrgit illud Pauli ad Rom. 1. Reuelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitiâ detinuerunt, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit, inuisibilia enim ipsius à creatura manifestantur, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna

sempiterna huiusque eius virtus, & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles. Vbi Philosophi gentiles inexcusabiles redduntur, non solum quia ductu rationis naturalis, sed etiam quia illustratione, & reuelatione Dei infusa diuinitas, & virtus eius ipsis manifestata fuit: ita enim videtur explicare Anselmus his verbis: *Dominus manifestauit, id est, non solum naturalis ratio profuit, sed Deus quotidie adiuit, ne sola natura sufficere videretur, & quia Deus eorum cordibus notitiam sui dignatur infundere.* & S. Thomas lect. 6. *Manifestauit, inquit, vel interius infundendo lumen, vel exterius proponendo visibiles creaturas, in quibus, sicut in quodam libro, Dei cognitio legeretur.* Augustinus item de spiritu, & litera c. 12. *Ab ipso, inquit, lumine incommutabilis veritatis auersi sunt, & obscuratum est insipiens cor eorum. Non enim sapiens cor, quamuis cognouisset Deum, sed insipiens potius, quia non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Hieronymus in ea verba c. 1. ad Galatas, cum autem placuit ei, qui me segregauit, &c. sic ait. *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ex quo perspicuum fit, natura omnibus inesse Dei notitiam, nec quemquam sine Christo nasci, & habere in se semina sapientia, & iustitia, reliquarumque virtutum. Unde multi absque fide, & Euangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte, ut parentibus obsequantur, ut inopi manum porrigant; magisque iudicio Dei obnoxij fiant, quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt.* Fulgentius de Incarnat. & gratia cap. 17. ubi videtur poenitentiam gentilium concedere ante fidem his verbis: *Nempe cum ipse Saluator noster propria vocis imperio humanam conuerit voluntatem dicens, poenitemini, & credite Euangelio. Claret tamen, quia vi homo in Deum credere incipiat a Deo accipit poenitentiam ad vitam, ita ut omnino credere non possit, nisi poenitentiam dono Dei miserantis acceperit.* Clemens etiam Romanus lib. 7. constit. Apostolic. cap. 34. significat Abrahamum ante fidem notitiam Dei salutarem habuisse his verbis: *Abraham enim progenitorem nostrum viam veritatis ex ipsa natura facultate capefcentem, cum ei appareres tanquam dux deduxisti, cumque quid tandem esset hoc saculum docuisti, ac fidem eius antegressa est cognitio, cognitioni vero consequens fuit fides, fidem autem insequuta poenitio. Accedunt plures Patres dicentes, ad hoc conditas esse creaturas visibiles ut ex earum consideratione homo excitaretur ad colendum, & diligendum earum Auctorem. Chrysostomus in c. 2. ad Rom. Greg. & Hier. ibi, Ambrosius in c. 1. eiusd. ep. Prosp. lib. 2. de vocatione gentium c. 4. & alij.*

53 Hæc, & alia testimonia similia probant ad summum, ante fidem dari in homine notitiam Dei, & vitij ralem, quæ reddat illum inexcusabilem; non tamen probant, quod ea notitia sit supernaturalis in entitate. Et in primis verba Pauli adducta non minus essent vera, licet detur sola cognitio naturalis, & Deus non eleuet ad alium actum supernaturalem concomitantem de eodem obiecto: nam actus ille supernaturalis, quem contraria sententia addit, non est de alio obiecto formali, aut materiali. Sed de eodem, quod terminat actum naturalem, quare non magis illuminat hominem, cum nullum aliud motiuum proponat. Quamuis autem confortet, ut fiat voluntas supernaturalis: non tamen minus illuminat, & confortat cogni-

tio naturalis, ut fiat voluntas naturalis: quare non minus inexcusabilis esse homo, si habens solam illam cognitionem naturalem non eliceret voluntatem naturalem circa Deum, vel honestatem, quam sit cum actu cognitionis supernaturali non eliciens voluntatem supernaturalem: ergo ex inexcusabilitate hominis, quam Paulus ponit, non infertur supernaturalitas illorum actuum, sed solum eorum sufficientia ad non peccandum. Deus enim per creaturas, & lumen rationis sufficienter manifestauit se hominibus, licet non infundat eis notitiam supernaturalem.

Anselmus his verbis relatis non agit de supernaturalitate cognitionis, sed de applicatione speciali, qua Deus applicat mentem nostram, ut attentius scrutemur opera Dei, ad Deum inueniendum. Sic enim post pauca illud explicat. *Nam si vigilanter, inquit, exteriora conspiciamus per ipsa eadem ad interiora reuocamur.* Et prosequitur explicando, quomodo Deus adiuet interius mentem nostram, ut attentius inuigilemus, & cognoscamus cum ex creaturis. *Vestigia quippe, inquit, creatoris sunt mira opera inuisibilis creaturæ, quoniam per hæc, quæ ab ipso sunt, inus ad ipsam: menti enim nostra peccato suo exterius sparsa, nec dum Deus sic interius innotescit: sed dum factura sue decus foras proponit, quasi quibusdam nutibus innuit, & quæ intus sequamur, ostendit, ac ita modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit.* Via quippe ad creatorem sunt opera considerata creaturæ, quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. *Nam quocumque se verterit anima, si vigilanter intendit, in iisdem ipsis Dominum inuenit, per quæ reliquit; eiusque potentiam eorum rursus consideratione cognoscit, quorum amore deseruit; & per quæ auersa cecidit, per hæc conuersa reuocatur.* Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus, ut surgamus. Et quasi ibi surgendi manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes, negligendo iacebamus. Totum ergo illud Dei adiutorium stat in applicatione mentis lubricæ ad considerationem attentam, & vigilantem creaturarum. Cum ergo in sententia contraria actus naturalis & supernaturalis circa idem omnino obiectum, & motiuum versentur, & uterque attendat ad eandem rationationes & discursus, non minus in meditatione naturali attentæ stabit adiutorium speciale, de quo loquitur Anselmus, quam in supernaturali: ad neutram enim attentionem mens peccato corrupta perueniret, nisi speciali applicatione a Deo adiuta; & ideo dicit, naturam solam non fuisse satis, scilicet naturam corruptam, & non specialiter adiutam ad hanc attentionem considerationem: quod tamen totum potuit esse naturale in substantia, cum aduersarij duplicem actum æquè ponant, quorum alter est naturalis.

55 Verba S. Thomæ in illa lectione 6. immerito afferuntur; quia in verbis illis solum dicit, Deum debuisse manifestare, vel interius infundendo lumen, vel exterius proponendo visibiles creaturas, in quibus sicut in quodam libro Dei cognitio legeretur; quia hi duo modi sunt, quibus Deus aliquid manifestat. Postea vero explicat, & determinat in particulari, quo ex his modis Deus Philosophis manifestarit, & dicit secundo solum modo manifestasse. Secundo, inquit, considerandum est, per quod medium illa cognouerunt, quod designatur, cum dicit, per ea quæ facta sunt: sicut enim ars manifestatur per artificis opera, ita & Dei sapientia mani-

festatur per creaturas. Non ergo posuit manifestationem per lumen infusum respectu eorū Philosophorum. Verba etiam Augustini nihil probant: neque enim negamus, Philosophos debuisse Deum glorificare, & ei gratias agere pro notitia illa, imo ex tract. de gratia suppono, eas etiam cogitationes naturales, quæ deseruire possunt ad præcepta implenda, & vitanda peccata, esse auxilia gratiæ per Christum: ex debito ergo gratias agendi, quod ponit Augustinus, non inferitur supernaturalitas. Quod manifestè constat, nam Philosophi non agnouerunt, notitiam illam esse supernaturalem in substantia, & tamen reprehenduntur, eo quod gratias non egerint; ergo agnoscebant debitum agendi gratias, etiam si notitia illa non esset supernaturalis.

56

Hieronymi verba magis sunt contra illam sententiam, cum dicat, *natura omnibus inesse Dei notitiam*: Vnde quando subdit, *multi absque fide, & Evangelio Christi vel sapienter faciunt aliqua vel sanctè*; debet in eodem sensu intelligi de operibus sanctis naturalibus, cum id inferat ex notitia Dei, quæ natura ipsa omnibus inest. Quod autem addit, *habere in se omnes natura ipsa Christi, & fidei semina*, ideo sic, quia ipsa naturalis ratio dicitur aliqua principia, quæ multum conducunt, ut proposita postea fide Christi, cognoscatur eius sanctitas, & credibilitas præceptorum, quæ fides reuelat, in quo sensu dixit etiam Fulgentius de Incarn. & gratia, cap. 2. 2. 3. & 25. *hominem naturaliter credere licet ei diuinitus donetur ut credat*, ut explicat Suarez lib. 1. de gratia cap. 8. num. 36. sicut Auctor Commentarij quod Ambrosio tribuitur, dixit, *hominem duce natura credere in Deum & Christum*.

57

Quod autem assertur ex eodem Fulgentio cap. 17. exigente & supponente pœnitentiam ante fidem, ab aduersariis etiam explicari debet, cum certum sit, non semper præsupponi debere pœnitentiam perfectam & absolutam ante fidem, sed regulariter saltem pœnitentiam oriri ex fide stricta, & tamen Fulgentius ibi dicit, neminem posse credere, nisi à Deo pœnitentiam acceperit. Quare intelligi debet de pœnitentia imperfecta, quæ aliquis dolo de infidelitate, & ab ea recedit, quæ sicut appellari solet *conuersio*, ita appellari potest pœnitentia, & recessus à priori vita, & infidelitate. Verba etiam Clementis Romani (licet libri illi Constitutionum non magnam habeant auctoritatem, nec erroribus additis ab hæreticis careant, ut notauit Bellarm. de Scripturis Ecclesiasticis in Clemente Romano) facile explicantur. Nam præterquam quod Abraham iuxta veriorum sententiam à Patre suo in vera fide, & religione educatus creditur, ut Petrius, & alij docent, dato quod ex se ad Dei cultum peruenerit, facile respondemus, potuisse ex naturali cognitione creaturarum paulatim ad notitiam creatoris venire, & postea tandem Deum orasse pro notitia veræ religionis, quam orationem supra concessimus esse actum supernaturalem, & procedere etiam ex aliqua illustratione supernaturali, & tunc à Deo ad veram fidem fuisse illuminatum; Et quidem verba Clementis explicari etiam debent ab Aduersariis, cum dicat Abraham viam veritatis ex ipsa natura facultate capeffentem, ubi non videtur agnoscere notitiam supernaturalem ante diuinam reuelationem: quod tamen ut dixi, explicari potest, vel de prima notitia remota, vel ita ut per naturæ facultatem non exclu-

dantur vires gratiæ, sed motiua reuelationis, vel alia ex parte obiecti præter illa, quæ ratio, & argumenta ex rerum natura dictabant: quæ tamen potuerunt actu supernaturali cognosci, ut Deum vtiliter oraret, pro fidei lumine obtinendo. Denique Patres, qui dicunt, creaturas visibiles ad hoc conditas esse, ut nos ad cultum, & dilectionem Dei earum consideratio conducat, nihil contra nos docent. Fatemur enim, notitiam eam, quæ ex creaturis haberi potest, licet naturalis sit, obligare hominem ad cultum, & dilectionem creatoris, & ideo imputari ad peccatum, quod Philosophi Deum verum non coluerint. Deinde eadem creaturarum consideratio multum adiuuat fideles, & excitat ad cultum & dilectionem Dei, ut experientia constat: sicut enim fide, quod Deus sit earum auctor, & vis earum pulchritudine, & mirabili artificio, inferimus conclusionem supernaturalem Theologicam de infinita sapientia, & perfectione Dei, quæ in creaturis splendet, quæ consideratio excitat nos magis ac magis ad creatoris reuerentiam, & dilectionem.

Tertio principaliter arguit idem Auctor dicta disp. 20. n. 60. ex illo Pauli ad Rom. 1. *Faltem gentes legis iustificabuntur.* Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legi sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, testimonium reddente illis conscientia ipsarum. Vbi Paulus de obseruatione legis sufficiens ad iustificationem & salutem loquitur, cum dicit, *factores legis iustificabuntur*; & loquitur de gentibus etiam infidelibus, ut ex Patribus probat idem Suarez dicto c. 8. & confirmatur ex verbis præcedenti gloriari, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco, ubi gentilibus etiam gloria & pax promittitur. Accedit Chrysostomus hom. 37. in Matth. colum. penult. *Qui autem Christum, inquit, obierunt, atque ideo ipsum non cognouerunt, si ab idolorum cultu recesserint, ac Deum solum adorauerunt, si præterea honestè vitam gesserunt, aterna bona, & beatitudinem adipiscuntur.* Ergo habuerunt virtutes supernaturales. Idem n. 61. August. lib. 2. de serm. Domini in Monte c. 35. & Cyrillum, Alexandr. lib. 3. contra Iulianum dicentes, Deum scripsisse legem suam in cordibus gentium: hæc tamen & similia verissime dicuntur de notitia etiam naturali, quam de Deo ex creaturis accipiunt, & de honestate virtutis, & turpitudine vitij.

Ad verba Pauli respondetur, illa non eodem modo, sed variis solere intelligi. Aliqui enim volunt, verba illa, *gentes quæ legem non habent*, intelligi de gentibus ad fidem Christi conuersis, quos, & eorum fundamenta refert latè Suarez dict. cap. 8. num. 16. & sequentibus. Alij intelligunt de omnibus gentibus, quæ vilo tempore fideles fuerunt, non tamen de infidelibus, & idololatriis. Ita Toletus apud Suarez 2 ibi num. 18. Alij intelligunt de gentibus solis, quæ tempore legis naturæ, & legis Moyli seruabant legem naturæ, fide tamen & gratia adiuti. Ita Salmeron apud eundem Suarez num. 19. Alij intelligunt de gentibus infidelibus & idololatriis. Ita multi, quos affert, & tandem sequitur Suarez num. 20. & 26. non tamen excludens gentes fideles. Nemo tamen horum doctorem intellexit ea verba de gentibus obseruantibus totam legem & recipientibus gratiam iustificationis abique fide stricta Dei. Admisso ergo, quod intelligantur de gentibus carentibus

carentibus lege scripta, atque etiam fide, nego quod in iis concedatur observatio legis per actus supernaturales: imò, cum dicatur, quod naturaliter, *qua legis sunt, faciunt*, posset potius ex eo argui, quod ab iis supernaturalibus actibus id fiat. Vt cumque id sit, non arguitur, quod ante fidem, quoties bene operantur, eliciant actus supernaturales. Nec obstant in primis verba præcedentia *factores legis iustificabuntur*: nam ut bene probat, & explicat idem Suarez n. 27. verba illa non referuntur ad gentes, sed ad Iudæos, de quibus proximè dixerat, & *quicumque in lege peccaverunt*, qui nimirum habebunt legem scriptam, per legem iudicabuntur, quod probat statim, quia non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed *factores legis iustificabuntur*: hoc est non sufficit Iudæo ad salutem habere legem, nisi eam totam observet. Quod autem sequitur. *Cum enim gentes, que legem non habent, naturaliter ea, que legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, &c.* non affert ad probandum, quod eiusmodi gentes sine fide iustificentur, facientes, quæ legis sunt, sed ad probandam partem alteram propositionis, nempe, *quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*: quia nimirum licet careant lege scripta, & sine lege non possit esse prævaricatio, habent tamen legem naturalem scriptam in cordibus, quam aliquando observant, dicant ipsa conscientia ex rationis lumine, *Qui ostendunt, inquit, opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cum iudicabit Dominus occulta hominum.* Quia nimirum aliquando eiusmodi infideles observant legem ex dictamine conscientie, aliquando, & sæpius eam violant, & ideo etiam sine lege scripta peribunt propter legem naturalem scriptam in cordibus eorum. Nec etiam obstat verba illa præcedentia: *gloria, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco*: illa enim verba intelliguntur de Græco operante bonum cum fide retributionis æternæ: sunt quippe explicatio verborum præcedentium, quibus dixerat, Deum non esse acceptorem personarum, qui reddet unicuique secundum opera eius: *his quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt, id est, qui per observantiam patientem, & perseverantem totius legis, siue scriptæ, siue naturalis, querunt immortalitatem, vitam æternam.* Sicut & operanti malum ira, & indignatio. Itaque verba sequentia, *cum enim gentes, que legem non habent, &c.* non sunt ad probandum, quod gentes fide carentes iustificentur, vel consequantur vitam æternam, sed ad probandum, quod illæ etiam gentes sine lege peribunt, & incurrant iram, & indignationem: quod videbatur difficile, eo quod, cum ignorantia legis non poterat esse peccatum. Et ideo id probat, quia non carent omnino lege, cum eam in conscientia habeant, & aliquando naturalis rationis ductu eam observant.

60 Denique Chrysostomus in verbis adductis non dixit, eos sine fide salvos fore, sed salvos fore, etiam si Christum non cognoverint: supponit enim observantiam totius legis non potuisse in eis esse sine fide vnius Dei. Quod expresse explicat Augustinus lib. 4. contra Iulianum c. 3. explicans, ad quid deseruiant gentibus infidelibus

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

opera illa legis, quæ iuxta prædicta verba Pauli aliquando operantur, de quibus si fide careant, ita dicit. *Aut si fidem non habent Christi, profecto nec iusti sunt, nec Deo placent, cum sine fide impossibile sit placere Deo; sed ad hoc eos in die iudicii cogitationes sua defendent, ut tolerabilius puniantur, quia naturaliter, quæ legis sunt, utcumque fecerunt scriptam habentes in cordibus opus legis habent, ut aliis non facerent, quod perpeti nolent.* Vides, Augustinum non appellare fidem notitiam illam legis naturalis, nec illam putare sufficientem ad salutem sine fide Christiana, sed solum ad vitanda aliqua peccata, & minuendâ penam.

Quartò arguit eadem disp. 20. num. 219. quia multi probabiliter docent, gentilem observantem legem naturæ priuatâ à Deo revelatione illuminandum: multi etiam docent, assensum propter revelationem priuatam non elici ab habitu fidei Theologicæ omnibus fidelibus communi, sed ab alto habitu peculiari: ergo probabile est, sine actu fidei strictæ ex habitu omnibus communi posse salutem obtineri. Responderetur facillè, in primis eos, qui ponunt habitus diuersos ad revelationes communes, & ad priuatas, non negare vtriusque actus esse fidem propriam, & strictam, sed quòd sint ab eodem habitu, ut faceret Sorus lib. 3. de natura, & gratia cap. 2. & notavit Coninch disp. 9. de obiecto fidei dub. 6. num. 87. Deinde ipsi facile admittent, revelationem illam etiam à Deo immediate factam pertinere ad eundem habitum fidei communem, quia obiectum reuelatum est commune omnibus fidelibus, & pertinet ad fidem Catholicam, & communem, prout admittente videtur Lorca disp. 7. de fide n. 8.

Quintò arguit ibidem, quia probabilis sententia docet, non differre virtutes infusas, & acquisitas penes diuersam honestatem, vel motiui formale; si autem potest esse illustratio, & affectio supernaturalis circa honestatem temperantiæ, v.g. circa quam versatur cognitio, & affectio naturalis, non apparet, cur nõ detur cognitio, & affectio supernaturalis circa ipsum Deum, quatenus ex parte obiecti terminat etiam cognitionem, & affectionem. Responderetur concedendam esse paritatem: nam in temperantia, v.g. & aliis virtutibus moralibus actus voluntatis naturales, & supernaturales habent idem obiectum materiale, & formale; cognitiones vero præcedentes non habent idem motiui formale: quia cognitio supernaturalis probat honestatem temperantiæ mediâtè, vel immediâtè ex revelatione, vel eam supponit; voluit quippe Deus, de facto omnia nostra merita procedere ex fide, ut vidimus: cognitio verò naturalis cognoscit honestatem vel ex terminis, vel ex aliis argumentis, & rationibus. Sic etiam dilectio Dei, religio, & aliæ virtutes, quæ versantur circa Deum, attingunt per actus voluntatis naturales, vel supernaturales idem obiectum materiale, & formale: cognitiones vero præcedentes differunt penes motiui; quia bonitas, excellentia, vel potestas Dei cognoscitur vel ex revelatione per actus supernaturales, vel ex creaturis per actus naturales.

Sextò eadem disp. 20. num. 121. affert aliquapattum loca ad probandum nomine fidei intelligi cognitionem etiam de Deo per creaturas, vel argumenta Philosophica comparatam. Primò Ambrosium in cap. 2. ad Rom. super illa verba: *gentes, que legem non habent ubi sic ait: dum natura duce credunt, opus legis ostendunt, non per litteram*

61

Obiectio 4.

62

Obiectio 5.

63

Obiectio 6.

Bb

litteram

litteram, sed per conscientiam: opus autem legis est fides. Ecce notitia illa appellatur fides, & gentes dicuntur credere natura duce. item Hieronymum in cap. 1. ad Galat. unde multi, inquit, absque fide & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte: magisque iudicio Dei obnoxij sunt, quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt. Vbi ab eis exigitur, quod credant. Clementem Alexandr. lib. 6. Stromat. fol. penult. Providentia, inquit, unicuique distribuit pro meritis ea, que conveniunt. Merito ergo Iudæis quidem lex, Grecis autem data est Philosophia usque ad adventum Christi. Hinc autem est universa, ac generalis vocatio ad peculiarem populum iustitia per eam, que est ex fide doctrinam. Item Prosperum ad capita Gallorum 8. postquam enim dixit, omnium hominum curam esse Deo, & neminem esse, quem non aut evangelice predicatio, aut legis reificatio, aut ipsa etiam natura conveniat; subiungit: sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus. Fidem autem hominum donum Dei esse fateamur, sine cuius gratia nemo currit ad gratiam. Vbi infidelitatis peccatum videtur agnoscere in iis, qui à natura conveniunt non agnoscunt, & colunt verum Deum.

64 Respondetur in primis, licet ab his Patribus pellatur latius fidei nomine, & improprie ea notitia, parum referret. Sed nec ita eam vocant. Ambrosius enim loquitur de vera, & propria fide, & gentes, quæ legem non habent, & naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, intelligit eas, quæ ex gentilitate ad fidem converte fuerant: quare per naturam ibi sicut ex Aduersariorum confessione non intelligit vires solas naturæ, sic nec intelligit argumenta ex creaturis seclusa revelatione ad cognoscendum Deum, sed lumen rationis prout condistinguitur à lege scripta, nempe lumen illud quod homines habebant in lege naturæ, antequam daretur lex scripta, quod lumen non excludit fidem. Quod manifestè constat ex verbis Ambrosij, qui eo lumine dicit, gentes credere Trinitatis, & Incarnationis mysterium. Verba Ambrosij sunt. Gentes Christianos dicit alio loco: vobis enim dico gentibus, qui in circuncisi neque neomenias, neque sabbatum, neque esearum legem servant, & duce natura credunt in Deum, & Christum, id est, in Patrem, & filium. Hoc est enim legem servare, Deum legis agnoscere. Prima enim sapientia pars hæc est, timere Deum Patrem, ex quo sunt omnia; & Dominum Iesum Filium eius per quem sunt omnia. Ipsa ergo natura proprio iudicio creatorem suum agnoscit, non per legem, sed per rationem naturæ. Et postea subdit verba illa: quia dum natura duce credunt, opus legis ostendunt non per litteram, sed per conscientiam. Opus autem legis est fides, quam cum dictis exhibet Deo, naturali iudicio ostendit semetipsum legem sibi esse: quia quod mandat lex, ultro facit, ut credat in Christum. Vides non excludere fidem strictam, cum includat fidem in Christum, quam tamen dicit absque lege haberi ex iudicio naturæ, quia ratio ipsa dicit, credenda omnino esset, quæ taliter proponuntur. Vnde concludit: Teste interiore sua conscientia credunt, quia consensu sibi sunt convenire sibi quod credunt. Congruum enim est, creatura credere, & venerari suum conditorem.

65 Hieronymus in verbis adductis eundem sensum habet: dixerat enim, neminem nasci sine

Christo, quia habet in se semina virtutum, & rationis, per quam potest venire ad agnoscendum veritatem fidei christianæ, & credere in Christum, & ideo inexcusabilem reddi, si fidem non amplectatur. Quo etiam sensu loquitur Clementes Alexandr. qui non dixit, Philosophiam fuisse fidem, sed disposuisse ad acceptandam fidem, quando Christus appareret; sicut enim lex ad hoc disponebat Iudæos, sic Philosophia disponeret Gentiles, ut postea viderent, quam consona esset rationi naturali doctrina Christi. Quem sensum in illis verbis agnouerat ipse Ripalda eadem diff. 20. n. 5. 8. dicit enim ostendi à Clemente, Philosophiam & rerum naturalium notitiam à Deo ante Christi adventum prouissam, ut Deus opportunam in salutem vocationem infunderet. Nimirum postea, quado fides proponeretur. Denique idem est sensus S. Prosperi, qui ideo peccatum infidelitatis imputari dicit, quia vel ex predicatione, vel ex lege notitia sufficiens fidei datur, vel certe natura ipsa dicitur, quæ verum Dei cultum doceat, cui debito naturali infideles non satisfaciunt.

Septimò tamen idem Auctor addit alia loca ad hoc ipsum probandum, quod fidei novitas non comperat notitiæ illi, quæ, seclusa revelatione, sumitur ex ipsis creaturis. diff. 64. num. 3. & sequentibus & in primis ponderat verba Christi Matth. 6. Si ergo fructum agri, quod hodie est, & cras in cibum mittitur, Deus sic vestit, quam magis vos modica fidei? Vbi fides appellatur certitudo providentiæ diuinæ comparata ex argumento creaturarum irrationalium, cum dicit defectum esse fidei, in eo, qui tali argumento non mouetur; item ex Paulo ad Rom. 10. vbi postquam dixit, fidem ex auditu concipere fides ex auditu, auditum autem per verbum Dei, probat tamen, neminem excusari, eo quod non audierit, ad quod affert verba illa ex psal. 18. num. 48. non audierunt? & quidem in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Quæ psalmi verba de cælis, & creaturis innotabilibus intelliguntur à Patribus, de quibus David præmittit, Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Quare Chrysostomus in eum locum Pauli dicit: non simpliciter auditum dixit, quod huiusmodi verba audire oporteat, & credere, sed sublimius est hoc auditus: est enim auditus per verbum Dei. Deo si quidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti, equali credere, & obedire oportet. Denique idem Paulus ad 1. 14. de Deo dixit: non sine testimoniis semetipsum reliquit beneficiis de cælo, aliis pluvias, & tempora fructifera, implevit cibo, & latius corda nostra. Vbi ergo cæli testimonium Dei datur, fides exigitur propter eorum testimonificationem.

Sed neque hæc firma sunt. Nam Christus in primis illis verbis, quanto magis vos modica fidei? non de fide intellecuali, sed de confidentia, seu fiducia loquebatur, ut cum aliis notavit Salmeron in eum locum. Sed neque si de fide intellectualli loqueretur, probaret illam sine revelatione poni: nam certitudo providentiæ diuinæ erga Apostolos non debebat gigni ex sola confidentia, quæ credebant, Deum magis curare de hominibus, & de servis suis, quam de feno agri, ex cuius fidei imbecillitate vacillare poterat certitudo de diuina providentia erga ipsos, quare mentis ex effectu exprobrari eis poterat fidei defectus.

68

Ad verba Pauli ad Rom. 10. communis interpretatio est, Apostolum ibi ad litteram non de calis, sed de Apostolis loqui, quorum verba exierunt in omnes terræ fines: & licet aliqui velint antea de calis dicta fuisse in Psalmo ad litteram, & Paulum ea attulisse in sensu allegorico: sed tamen Salmeron in illum Pauli locum latè & doctè probat ex Patribus, & rationibus, in Psalmo etiā sensum litteralem fuisse de Apostolis, & non de calis, de quibus non nisi per tropum poterant verificari: quare ibi prædicatoris opera exigitur, qui à Deo mittatur, & loquatur. Chrysostomus autem non dicit, quod ibi per *auditum* intelligatur visio creaturarum quarumcunque, quæ manifestant virtutem Dei, sed loquitur de solis prædicatoribus, qui tamen ostendebant simul signa, & miracula, quæ non audiebantur, sed videbantur, & ideo dicit, non esse sermonem de simplici auditu, sed de auditu verbi Dei, qui auditus excellentior, & sublimior est. Verba Chrysostomi ex versione Volfangi Musculi hæc sunt: *Non enim simpliciter*, inquit, *audendum esse dixi, neque quod humana verba audire oporteat, & credere, sed sublimis est hic auditus, de quo loquor: est enim auditus per verbum Dei. Neque enim, quæ sua essent sed quæ à Deo didicerunt, annuntiarunt, hoc, scilicet, excellentius est signum; Deo siquidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti, aequè credere, & obedire oportet, quandoquidem & opera illius, & mirabilia ex verbis illius sunt. Denique quod Paulus Act. 14. dixit, Deum dantem pluuiam, & fructus non sine testimonio se reliquisse, non probat noticiam Dei ex eiusmodi effectibus comparatam esse propriè fidem, sed non esse sine argumento, aut probatione; quæ non magis propriè est fides, quàm sit propriè testificatio, in qua fundatur, cum certum sit, pluuiam & fructus non nisi per tropum, & figuram testificari, aut loqui.*

69
Obiectio 8.

Octauo assert ad idem probandum dicta disp. 63. num. 9. exemplum Cornelij Centurionis, qui antequam fides ei Petri ministerio proponeretur, faciebat opera meritoria, ut constat ex cap. 10. Act. ubi ei ab Angelo dictum est, *Orationes tuas, & elemosynas tuas ascenderunt in conspectu Dei.* Ad hoc tamen iam suprà diximus, Cornelium ante aduentum Petri fidem strictam vnius Dei habuisse, sicut & habuit Iob, & alij, non quidem noticiam Dei ex sola ratione Philosophica, sed ex scripturis, vel traditione, quam certè Cornelius inter iudæos diu degens ignorare non poterat: accepit autem postea à Petro fidem Christi, quam nondum habebat.

70

Virget tamen ex Augustino lib. 1. ad Simplic. quest. 2. prope initium, ubi de Cornelio dicit: *ante vero Cornelius non credebatur Deo, cum elemosynis & orationibus dignum se præberet, cui Angelus mitteretur? Sed nullo modo ista operaretur, nisi antea credidisset. Nullo autem modo credidisset, nisi vel secretis per visum mentis, aut spiritus admonitionibus vocaretur.* Sed in his Augustinus nullo modo reducit fidem illam Cornelij ad noticiam ex creaturis, sed potiùs recurrit ad visiones vel admonitiones internas: quod quidem fieri potuit, licet posset etiam sufficere notitia ex scripturis, vel traditione comparata, ut diximus.

71

Assert etiam ad hoc ipsum num. 10. Hieronymum in cap. 3. ad Galatas, ubi de eodem Cornelio dicit: *Si autem à contrario dicitur, ergo sine auditione fidei accipi spiritum potest. Nos respondemus, accepisse quidem eum spiritum; sed ex Card. de Lugo de virtute Fidei diuinæ.*

auditu fidei, & naturali lege, qua loquitur in cordibus nostris, bona quæque facienda, & mala vitanda, per quam dudum Abraham, & Moyses, & ceteros sanctos iustificatos retulimus. Sed in his Hieronymus solum excludit legem scriptam, ut constat ex verbis proximè antecedentibus, non verò excludit reuelationem, quam includebat etiam lex naturalis, id est lex, quam Sancti observabant in statu legis naturæ ante legem Iudæicam, quos tamen certum est habuisse fidem strictam: unde assert exemplum Moyse, qui certè antequam legem acciperet, fidem strictam habebat cum esset in populo fidei, in quo Dei cultus cum vera religione obleruabatur.

72
Obiectio 9.

Nono ibidem n. 12. arguit ab exemplo charitatis, quæ quidem apud Patres aliquando strictè accipitur pro dilectione Dei ex motiuo bonitatis diuinæ; aliquando latè pro quacunque voluntate pia, & honesta in quo sensu vsurpari saepe ab August. *charitatis* nomen, docet P. Vasquez in 1. 2. disp. 192. Cur ergo similiter non possumus dicere, *fidei* nomen apud Patres aliquando strictè vsurpari, aliquando latè pro qualibet notitia Dei, vel honestatis, quæ conducat ad salutem, & in hoc sensu exigi fidem necessariò ad salutem, vel ad quodlibet opus meritorium? Respondeo in primis maius fuisse fundamentum in nomine *charitatis* quàm in nomine *fidei* ad illam duplicem vsurpationem. Nam *fides* est virtus, cuius opus interiùs consummatur, quare videtur semper importare motiuum formale proprium, à quo actus internus accipit suam essentiam, & denominationem; *charitas* autem, seu *dilectio* est amor: amare verò est velle bonum alicui, quod quidem non consummatur interiùs, seu transit ad ponendum exterius bonum volitum: quare, licet non beneficias Petro, quia ipse bonus est, sed propter motiuum misericordiæ, vel obedientiæ, aut iustitiæ, diceris diligere Petrum; & eodem modo qui facit quæ Deo placent, dicitur diligere aliquo modo Deum, licet non faciat ex motiuo formali placendi Deo: quia re vera ponit exterius totum obiectum dilectionis Dei. Deinde, etiam si nomen *fidei* capax esset illius extensionis; non tamen possumus ita Concilia, vel Patres interpretari, quia eam fidem exigunt, cuius proprietates non possint competere notitiæ ex creaturis, vel argumentis Philosophicis depromptæ, ut vidimus sect. 1. & 2. nimirum quod sit libera; quod sit de remuneratione æterna, & supernaturali, quæ ex naturalibus argumentis probati certò non possent; item quod non sit per ratiocinationem, & argumenta humana, quod per illam credamus Deo, quod quidem fieri non potest, nisi nitatur auctoritate diuina, ut motiuo formali. Denique, quod sit talis notitia, qualis de facto non intercedit, quoties homo aliquid boni, & honesti operatur, quæ omnia, adductis Patrum testimoniis probauimus loc. cit.

73
Obiectio 10.

Decimò arguit ibidem n. 15. ab exemplo actus piæ affectionis, qui sit ante fidem strictam; & tamen est supernaturalis, sicut, & desiderium etiam fidei, ergo ante fidem possunt fieri actus supernaturales. Ad hoc tamen iam supra diximus, & ostendimus differentiam voluntatis credendi, & aliorum actuum, qui fidem concernunt ab actibus aliarum virtutum, quæ ad fidem nullo modo pertinent.

Vndecimò ibidem num. 16. congerit alia Patrum loca ad probandum verum meritum ante fidem.

Bb 2

dem. In primis ex Clemente Rom. lib. 1. recognoscitur. in principio, ubi de se ante fidem susceptam sic ait: *inerat mihi comes optima, quæ me quiescere non sinebat, immortalitatis cupido. Vt enim post rerum exitus docuit, & gratia omnipotentis ostendit, ea me animi intensio ad inquisitionem veritatis, & agnitionem vere lucis adduxit.* Sed in primis ibi non dicit, illud desiderium fuisse meritum, sed solum fuisse causam, quod de causalitate physica posset intelligi. Deinde iam nos concessimus, desideria fidei, & salutis inveniendæ esse supernaturalia. Addit ex eodem Clemente 1.4. *recognoscitur.* Petrum dicentem de gentibus, quibus nondum erat prædicatum euangelium, *occulta Dei virtute, quem debeant diligere, prius etiam quam doceantur, agnoscunt.* Videtis enim eos quasi bonos servos desiderare eum, quem sibi sperant aduentum sui Domini nuntiare. Desiderium ergo audiendi verbi Dei, & voluntatem eius faciendi ex Deo habent; & hoc est initium doni Dei, quod gentibus datur, ut possit per hoc doctrinam recipere veritatis. Hæc tamen verba potius nostram sententiam ostendunt, nempe primum actum supernaturalē in iis esse desiderium illud audiendi verbi Dei, quod dicitur esse initium doni Dei, quod gentibus datur. Alij ergo actus virtutum præcedentes non sunt supernaturales; alioquin illi, & non hoc desiderium, essent initium doni Dei.

74

Rursus affert Nazianzenum orat. 19. in laudem Patentis sui mortui colum. 4. ubi Patris iustitiam commendat, ut quamvis in magnis Reipublice muneribus, administrationibusque versatus ne cunctis quidem facultates suas auxerit. & statim subdit. *Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmij loco retulit.* & eodem sensu ante præmiserat: *Quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet a communi corpore flagitiose vita ratio separat; sic contra permulti exteriorum a nobis stant, quicunque nimirum fidem moribus antehuerunt, ac solo christiano nomine carent, cum rem ipsam habeant; quo in numero meus quoque Pater erat, ramus quidem alienus, cæterum morum honestate ad nos propendens.* Ad hæc verba duplex potest esse responsio: prima quod pater Gregorij, licet circa aliqua erraret, fidem tamen habebat vnius Dei & remuneratoris. Ita intelligit Nazianzenum eius fidelis interpretes Elias Cretensis, qui eo in loco notat, non fuisse Gregorij patrem. *omnino sine fide, etiam si minime perfecta.* Quoniam enim veterem legem suscipiebat, etiam si non omni ex parte, fieri aliter non poterat, quin ipse de iudicio, ac retributione aliquid sciret: quorum metu ad bonorum operum studium, ut plurimum incitatur. Nā cum opera citra fidem mortua sint, & contra: quoniam modo, nisi sermonem ita constituamus, magnum hoc virum (nempe Gregorium) istud dicere existimabimus, quod cum nobis orthodoxis etiam ante fidem mores vendicabant? *Quæ autem deinceps sequuntur, idem probant.* Hæc Elias, qui ideo dicit, fidem in illo antea fuisse Dei remuneratoris, quia ex verbis proximè præcedentibus Gregorij constat, cum amplexum fuisse magnam ex parte legem Iudæorum, & vnum solum Deum adorasse: quare potuit ex desiderio querendæ salutis bona illa facere, atque ideo cum merito congruo, ut supra concessimus. Secunda explicatio esse potest, quam aliter eiusdem Nazianzeni Scholastes ibidem tradit. Nimirum fidem appellari præmij non proprie, sed quia

opera illa bona disposuerunt, scilicet indirectè, pro ut opera etiam naturalia possunt disponere. *Hæc verba, inquit, pro his rebus fidem præmij loco retulit; non ita intelligenda sunt, quasi quipiam viliis moralium virtutum officiis fidem mereri possit; fides enim Dei donum est non operum merces, sed quia bona opera hominem ad suscipiendam fidem preparant.* Hæc ille, qui cum excludat meritum, debet necessariò loqui de præparatione indirecta. Mihi magis placet prior Elias Cretensis responsio, in quo obiter obiter quoque studio conetur liberare Nazianzenum ab ea sententia, quod opera bona ante fidem facta potuerint mereri ipsam fidem, quam dicit a viro tanto alienam esse debere.

Affert deinde numer. 17. Augustinus lib. 1. Confess. cap. 6. dicentem: *Calum, & terra, & omnia, quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles.* Sed certè Augustinus ibi nihil aliud probat, nisi obligationem amandi Deum, quæ ex cognitione naturali creaturarum oritur, quam non negamus, & quam ipsi etiam Adversarij fidentur, quamvis Deus, ut poterat, non concocinaret auxilio supernaturali ad amorem supernaturalem: adhuc enim cælum, & terra intimant nobis amorem sui Creatoris. Viget tamen et eod. Augustino, ut probet, ibi esse sermonem de dilectione supernaturali: subdit enim Augustinus: *Alitius autem tu misereberis, cui miserum fueris, & misericordiam præstabis, cui misericordiam feceris, alioquin Calum & terra furdas loquerentur laudes tuas.* Nimirum, quia ut fiat actus supernaturalis, Deus miscet providentiam supernaturalem, sine qua fieret solum actus naturalis. Sed certè hæc explicatio longè abest à mente Augustini, qui eam misericordiam Dei exigit, sine qua cælum & terra furdas loquerentur; ergo sine qua non solum actus supernaturalis, sed neque naturalis amor fieret: si enim amor naturalis fieret, non possent dici furdas loqui, sed audientibus, & consensum præstantibus. Per auxilium ergo alius, & misericordiam Dei specialem intelligit Augustinus cogitationem efficacem, quam nos dicimus non dari de facto ad dilectionem Dei, nisi oriatur ex fide: fideles enim soli ex consideratione cæli, & terræ mouentur efficaciter ad diligendum Deum super omnia: quippe qui credentes firmissimè Deum esse harum creaturarum Conditozem, earum voces audiunt, cooperante fide, sine qua furdas loquuntur.

Ad idem affert Prosperum lib. 2. de vocatione gentium cap. 5. ubi ita loquitur. *Quis ambigit eos, qui de quibuscunque nationibus quibuscunque temporibus, Deo placere potuerunt, spiritum gratiæ fuisse directos, quæ etsi parcius antea, atque occultior fuerit, nullis tamen saculis se negavit, virtute vna, quantitate diversa, opere multiformi, &c. &c. Denique, si ad ipsa mundi exordia recurramus, inueniemus, omnium Sanctorum, qui diluvium præcesserunt, Dei spiritum fuisse rectorem. Propter quod & filij Dei nominati sunt. Gen. 6. quoniam, ut ait Apostolus, quicunque spiritum Dei agunt, isti sunt filij Dei.* Hæc tamen loca frustra ad hoc afferuntur, nam si quid probarent, deberent probare, nullum fuisse iustum aut sanctum in ista legis naturæ, qui fidem strictam haberet, de omnibus enim iis generaliter Prosper loquitur: quod tamen nemo tutò dicere audeat. Regi ergo, vel agi spiritu Dei, vel spiritu gratiæ non est habere solum.

solum notitiam Dei ex creaturis, & non ex reuelatione, vel doctrina Ecclesiae, sed habere illam debito modo, nempe vel per reuelationem internam, vel per traditionem, & doctrinam ex fide parentum, vel maiorum derivata, sine lege tamen scripta, vel Scripturis sacris, quae eo tempore non erant. Afferit denique ibi Fulgentium, & Clementem Romanum, quorum verba iam *supra* explicuimus.

77
Obiectio 12.

Duodecimò arguit *num. 18.* quia ut fiant actus supernaturales virtutum moralium, sufficit cognitio proponens honestatem obiecti: haec autem cognitio non potest plerumque esse à fide, quia Deus non reuelauit honestatem obiectiuam circa omnes virtutes in particulari, & quia homo sepe ignorat talem reuelationem, vel non recordatur illius, sed attendit ad bonum misericordiae, v. g. vel temperantiae, quod sibi à Prædicatore commendatur, & operatur circa materiam earum virtutum: quis autem excludit minime haec omnia opera bona à ratione? Respondetur, fideles regulariter in suis operibus bonis consulere potissimum regulam fidei, et doctrinam Ecclesiae, ut potest firmissimam omnium regulam: vix autem reperitur virtus vlla, cuius honestas in Scriptura sacra non commendetur, ut discurrenti patebit. Adde, in virtutibus, quae respiciunt aliquo modo Deum, ut sunt religio, obedientia, poenitentia & similes, non esse difficultatem, quomodo pendeant à fide ostendente excellentiam, dominium, & alias perfectiones Dei propter quas honestum est colere, obedire, poenitere, &c. in aliis etiam virtutibus fideles plerumque attendunt, quod vel earum opera Deo placent, vel ab eo consuluntur, vel certe conducunt ad Deum, seu beatitudinem consequendam, quae vltima consideratio nunquam, aut ferè nunquam deficit in Christiano honestè operante: difficillimum enim est, quod amans, & desiderans aliquem finem eligat medium aliquod, quod scit vtile esse ad illum finem, & non moueatur saltem partialiter ab eo fine. Cum ergo honestas, & probitas morum habeat tantam, & adeo manifestam connexionem cum negotio salutis spiritualis, impossibile ferè est, ut quoties de honestate eligenda agitur, non occurrat statim vtilitas eius ad salutem, & moueat saltem partialiter ad eam electionem honestam.

78
Obiectio 13.

Decimotertiò arguit *n. 23.* ex Prospero lib. 1. de vocatione gentium, cap. 4. qui de sapientibus, qui Deum ex creaturis cognouerunt, nec Deo gratias egerunt, sed in se ipsis gloriari sunt, subdit: *Euanuerunt in cogitationibus suis, & quod illuminante Dei gratia innenerunt, obcecante superbia perdididerunt relapsi à superna luce ad tenebras suas.* Vbi notitiam illam Dei ex gratia illuminatione esse dicit, & supernam lucem appellat, quae omnia significant aliquid supernaturale. Respondetur, in primis eas voces non semper significare lumen supernaturale in substantia: nam illuminationes etiam naturales ad vitandum peccatum concedimus esse ex gratia per Christum, ut suppono ex tract. de gratia, atque ideo verè sunt ex illuminante Dei gratia, & cum dentur à Deo in ordine ad finem supernaturalem, possunt dici *superna lux.* Deinde concedo, lumen illud datum Philosophis, quando deseruire poterat ad desiderandam, & querendam veram religionem, & fidem, potuisse esse supernaturale in substantia, quia affectus etiam ille fuisse supernaturalem, Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

naturalis: non tamen deseruiret proximè ad diligendum Deum super omnia ante fidem propter suam debilitatem, & quia sine fide impossibile est placere Deo prout placeret, qui dilectione supernaturali eum diligeret.

79
Obiectio 14.

Decimoquartò arguit *ibid. n. 24.* quia cognitiones Theologicae sunt supernaturales in multorum sententia, ergo perfectiones diuinæ possunt cognosci per actum supernaturalem, qui non pertineat ad fidem strictam. Ad hoc iam dictum est *supra*, actus Theologicos esse supernaturales, quia supponunt fidem, & eliciuntur partialiter ab habitu fidei, atque adeo voluntas bona ex illis procedens poterit etiam esse supernaturalis.

Obiectio 15.

Decimoquintò arguit *ibidem*, quia incredibile est, rusticos fideles, & alios pios homines, qui ex meditatione creaturarum accenduntur in ardentissimum amorem Dei propositi, ut creatoris, sapientis, benefactoris, &c. absque vlla memoria reuelationis, non elicere actum vtilem ad salutem. Respondetur ex dictis, actus illos amoris esse supernaturales, sed non fieri fide non cooperante & dictante, Deum esse auctorem illarum creaturarum, cum infideles nunquam in eiusmodi actus dilectionis Dei super omnia accendi videamus.

80
Obiectio 16.

Decimosexto arguit *ibidem*, quia multi dicunt, non posse simul stare actum fidei cum cognitione scientifica: quid ergo dicemus de homine fidei habente actum scientificum circa bonitatem infinitam Dei, & eum ardentissimè amante? illane dilectio erit inutilis ad salutem? Respondetur, ideo nos sententiam illam superius reliquisse, sed ea data, homo non diligeret Deum super omnia stante illa cognitione evidenti, quia cognitio scientifica sola sine fide debilis est, & inefficax ad talem amorem, ut experientia testatur in iis omnibus, qui fide carent.

Obiectio 17.

Decimoseptimò arguit *ibidem* ex S. Thoma 2. 2. quæst. 171. art. 2. ad 3. dicente, *diligere Deum, & cognoscere ipsum in speculo creaturarum esse supernaturale quoad modum*: ubi S. Thomas non negat eos actus esse intrinsecè supernaturales, ut eius interpretes communiter notant, sed significat, eos non habere supernaturalitatem ex ratione generica, sed ex ratione tantum specifica: igitur supponit, cognitionem Dei in speculo creaturarum, quæ non sit ex testimonio Dei, adhuc esse supernaturalem. Respondetur, omnes interpretes supponere pro comperto, quod S. Thomas ibi loquatur de actu fidei, & de dilectione Dei, quæ à fide oritur, ut supponit Suar. lib. 2. de Gratia, cap. 5. *num. 4.* & alij omnes, qui illum locum opponunt contra communem doctrinam de supernaturalitate actus fidei quoad substantiam, & omnes illum explicant, concedentes tamen esse ibi sermonem de vero, & stricto actu fidei. Dicimus autem per actum fidei cognoscere Deum in speculo creaturarum, non quia habeat creaturas pro medio, aut motiuo assentiendi, sed quia per fidem non videmus Deum in se, sicut videtur in patria, sed cognoscimus eum per speciem creaturarum, & ad similitudinem rei creatæ, & ideo dicitur à S. Thoma supernaturalis solum quoad modum, quia potest esse etiam ex genere suo cognitio illa naturalis, cum possimus habere actus etiam naturales tendentes in Deum per speculum, hoc est, per species rerum creaturarum, sicut tendit fides.

81
Obiectio 18.

Decimo octauò arguit *ibidem* ex Concilio Moguntino

Bb 3

guntino cap. 7. de iustificatione dicente, *Prauenientem gratiam, cum per alia media, tum potissimum in predicatione Verbi ad conversionem hominis operari.* Ergo seclusa etiam predicatione Verbi diuini, quæ ad fidem strictam necessaria est, potest esse gratia praueniens ad conversionem. Respondetur, esse quidem alia media præter predicationem, nempe lectionem librorum piorum, illuminationem internam, & alia similia. Omitto alia argumenta leuiora, quæ ex dictis facile solui possunt: hæc sufficiat breuiter tetigisse, ut mentem meam circa hoc placitum manifestarem. Nam licet olim probabile existimauerim, dari concursum supernaturalem Dei, quoties occurrir occasio actus honesti, etiam si non ex fide proponeretur, nunquam tamen dixi, posse absque propria fide, & stricta hominem adultum iustificari, & postea etiam magis attentè considerata Conciliorum, & Patrum mente, concursum illum ita vniuersalem supernaturalem ad omnes virtutes morales, deficiente etiam fidei propositione, negaui.

SECTIO IV.

Vtrum semper fuerit, vel nunc sit necessaria necessitate mediæ fides explicita, Trinitatis, & Christi.

82 *Fides explicita quam dicatur.* DE hoc latè, & optimè Suarez in *presenti disput. 1. 2. sect. 4.* Supponendum autem est, fidem explicitam appellari, quæ sufficit ad reddendam rationem de tali obiecto in particulari, v.g. de incarnatione, aut Christo. Implicita verò ad id non sufficit, qualis est fides, quæ rusticus credit, & tenet omnia quæ credit Romana Ecclesia; ex cuius fidei non poterit respondere, an credat, iustificationem fieri per formam inharentem, & alia eiusmodi. Quare de fide implicita horum mysteriorum non est quæstio: ad minus enim omnes, & singuli fideles credebant, vera esse omnia, quæ Deus reuelasset, in quibus continebatur aduentus Christi, quem Deus iam aliquibus reuelauerat; alioquin non potuisset esse quæstio de necessitate fidei de hoc mysterio, si nulla præcessisset reuelatio, cum nunc nulla potuisset esse fides illius.

83 *Fidei explicita plures gradus.* Rursus fides explicita Incarnationis diuiditur bene à Suarez *dicta sect. 3. num. 16.* in plures gradus magis, & minus expliciti. Primus gradus est, quando Deus creditur, ut iustificator, & saluator hominum per media ab eo disposita, non cogitando de mediis in particulari, quorum vnum est Incarnatio. Secundus gradus est, quando creditur aliquis redemptor, & mediator inter Deum, & homines ad illos saluandos, non cognoscendo modum redemptionis, nec an mediator ille sit Deus. Tertius gradus est, quando crederetur etiam diuinitas Redemptoris, ignorato modo redemptionis. Quartus denique gradus est, quando creditur explicitè diuinitas, & humanitas Christi, & modus, quo per passionem, mortem, & resurrectionem consummanda esset redemptio nostra.

84 *An in iis qui Christum præcesserunt, necessaria fuerit fides de ipso explicita necessitate mediæ.* Hoc supposito, quaeritur in primis, an in iis, qui Christum præcesserunt, necessaria fuerit fides de ipso explicita necessitate mediæ. Affirmant aliqui, Corduba in suo *questionario lib. 2. qu. 5. ad 3. Lorca disp. 21. num. 4.* licet postea *num. 11.* vi-

deatur ab ea sententia discedere; idem tenet P. Coninch *disp. 14. dub. 9. num. 147.* qui tamen loquuntur de fide explicita mediatoris secundo modo explicita. Aliqui volunt, hoc non intelligi de iis, qui fuerunt in statu legis naturæ, sed de iis, qui legem scriptam acceperunt, ita Aragonius in *presenti quest. 2. art. 5. conclus. 4. & 5.* quem sequitur granado *controuers. 1. tract. 10. disp. 2. sect. 2. num. 11.* & fauet Alensis 3. *part. quest. 69. membr. 3. art. 1. ad 2.* & denique de vtriusque hominibus probabilem putat talem necessitatem Suarez *dicta sect. 3. num. 17.*

Contraria communis, & verior sententia est negans pro eo tempore talem necessitatem illius fidei explicitæ, ut mediæ, quam vt cetera supponit Valentia in *presenti quest. 2. puncto 4. propositio. 1.* eandem tenet Suarez *ubi supra num. 17.* Tertianus *disp. 27. dub. 3.* Thomas Sanchez *lib. 2. in decalog. cap. 2. num. 7.* Hurtado *disp. 44. sect. 1. §. 1.* & sumitur ex S. Thoma *quest. 2. art. 7.* & clarior in 3. *disp. 25. quest. 2. art. 2. questionula 2.* & aliis, quos affert Suarez *n. 14.*

Probatum primò ex illo Pauli ad Galat. 3. *Atrequam veniret fides, sub lege custodiebatur conclusi, in eam fidem, quæ reuelanda erat.* vbi statum legis antiquæ videtur appellare implicitum, & obsecrum respectu posterioris fidei explicitæ; licet hæc verba alium possint habere sensum, ut postea videbimus. Probari etiam potest ex Chrysostomo *homil. 37. in Math.* vbi ait, multos gentiles saluos fuisse sine fide explicita Christi, idem docet Clemens Alexand. *lib. 5. & 6. Stromatum.* Euseb. 7. *preparationis cap. 3.* Irenæus *lib. 2. contra hæreses.* Hugo de S. Victore *lib. 1. de sacramentis parte 10. cap. 6.* Bernardus *epist. 77.* & alij apud eundem Suarez. Ratione probatur, quia fides explicita Christi, neque ex natura rei, neque ex decreto Dei erat necessaria ad iustificationem, non quidem ex natura rei, vt patet; nam sufficit cognitio vnius Dei remuneratoris supernaturalis ad excitandum actum dilectionis, & contritionis, neque Paulus aliud exigit ad Heb. 11. in illis verbis: *Accedentem ad Deum oportet credere, &c.* Sed neque ex decreto Dei, cum neque ex Scriptura, neque ex Concilio constet, ergo cum aliunde cognitio illa explicita Christi difficilis esset, non est cur ab omnibus exigeretur necessitate mediæ. Quod si aliqua sunt testimonia, quæ oppositum videantur insinuare, facile explicitor de fide implicita, vel de fide Christi, non vt obicit, sed vt causæ meritorie, propter quæ scilicet dabo- tur fides, & iusticia, vel de necessitate præcepti, ut postea dicemus difficultate sequenti, ex cuius decisione amplius constabit à fortiori hæc conclusio.

Confirmari potest ex Tridentino *sess. 6. c. 13.* dicente, ante aduentum Christi mysterium illud fuisse à Deo aliquibus Patribus declaratum, ac promissum, vbi significatur, non fuisse omnibus generaliter manifestum, atque adeo fidem illam explicitam non fuisse omnibus necessariam, quia media omnibus necessaria, omnibus communicantur. Quo argumento vtitur Suarez *n. 15.* non est tamen satis efficax: quia licet non omnibus, sed aliquibus fuerit immediate reuelatū, per illos tamen tanquam per Principes, & capita fides illa proponi potuit aliis omnibus, & loquendo de necessitate præcepti, difficile est, quod posteri saltem Abrahæ, quibus circuncisio imposita fuit tanquam signum & protestatio Messie venturi, non habuerint obligationem credendi, & profitendi aduentum